

Likovi istražitelja u kriminalističkim romanima Pavla Pavličića

Krasniqi, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:419365>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Monika Krasniqi

**Likovi istražitelja u kriminalističkim romanima
Pavla Pavličića
(DIPLOMSKI RAD)**

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Monika Krasniqi
Matični broj: 0009077931

Likovi istražitelja u kriminalističkim romanima
Pavla Pavličića
(DIPLOMSKI RAD)

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Mario Kolar

Rijeka, veljača 2022.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Likovi istražitelja u kriminalističkim romanima Pavla Pavličića* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Marija Kolara.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Monika Krasniqi

Potpis

ZAHVALA

Zahvaljujem mentoru doc. dr. sc. Mariju Kolaru koji mi je zadnjih nekoliko semestara ukazivao na važnost i veličinu hrvatske književnosti. Zahvaljujem mu što mi je svoja znanja prenosio s ljubavlju prema književnosti, svome poslu i studentima, koji su već sada ili će tek biti u njegovoj situaciji – pred učenicima ili studentima, s one strane katedre. Naposljetku mu se zahvaljujem što me potaknuo da se u svome diplomskome radu bavim djelima jednog od najvećih hrvatskih književnika, ali i što me usmjeravao u iščitavanju literature i pisanju rada.

Hvala mojoj obitelji – tati, mami, sestri i baki – koja me svih ovih godina podržavala, vjerovala u mene i moj uspjeh i tješila pred svaki kolokvij ili ispit.

Na kraju, hvala mom Mariju koji je ovih pet godina trpio sva moja plakanja pred teške ispite, koji je u Rijeku dolazio iz 250 km udaljenog Bjelovara kako bi mi olakšao preživljavanje ispitnih rokova i koji mi je svako jutro pred ispit pisao „Možeš ti to, sretno!“

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. O kriminalističkome romanu.....	3
2.1. Kriminalistički roman i njegova obilježja	3
2.2. Krimiće kao trivijalni žanr.....	5
2.3. Hrvatska književnost neposredno prije nastanka pravih kriminalističkih romana	7
2.4. Počeci kriminalističkoga romana i njegov razvoj u hrvatskoj književnosti	8
3. Pavao Pavličić i kriminalistički roman	11
3.1. O Pavlu Pavličiću.....	11
3.2. Pavličićev ciklus o Ivi Remetinu	13
3.3. O romanima <i>Tajno ime</i> , <i>Salon za plakanje</i> i <i>Štićena osoba</i>	14
3.3.1. <i>Tajno ime</i> (2015)	14
3.3.2. <i>Salon za plakanje</i> (2017)	15
3.3.3. <i>Štićena osoba</i> (2019)	17
4. Likovi istražitelja u odabranim kriminalističkim romanima Pavla Pavličića	19
4.1. Lik Ive Remetina.....	20
4.2. Lik Vlade Šoštara.....	24
4.3. Usporedba Ive Remetina i Vlade Šoštara	28
4.4. Lik Luje Katića	30
4.5. Remetinov odnos s članovima obitelji i redakcije	33
4.6. Uloga Remetinove supruge u rasvjetljavanju zločina	37
5. Možemo li likove hrvatskih istražitelja usporediti s istražiteljima iz svjetske književnosti?	42
6. Zaključak.....	47

7. Popis literature	49
8. Sažetak i ključne riječi.....	51
9. Naslov i ključne riječi na engleskom jeziku	52

1. Uvod

U radu se analiziraju likovi istražitelja u odabranim kriminalističkim romanima Pavla Pavličića. S dvadesetak knjiga kriminalističkih romana i novela Pavličić je naš najreprezentativniji pisac kriminalističke proze. Pri tome čak sedamnaest knjiga pripada ciklusu o amaterskom istražitelju Ivi Remetinu. Kao građa za ovo istraživanje poslužit će tri posljednja romana iz tog ciklusa: *Tajno ime* (2015), *Salon za plakanje* (2017) i *Štićena osoba* (2019).

Na početku je rada predstavljen žanr kriminalističkoga romana, njegova obilježja te njegov razvoj u hrvatskoj književnosti. U uvodnim će se poglavljima govoriti i o tome na kakve je teškoće nailazio, a još i danas nailazi, kriminalistički roman. Naime, kriminalistički se roman od svoga nastanka smatra drugorazrednim žanrom, trivijalnom literaturom, šundom. Razlozi njegova svrstavanja u takvu književnost proizlaze iz lakoće čitanja, dostupnosti širokome čitateljstvu i činjenici da progovara o svakodnevnim situacijama koje su svima bliske te za čije razumijevanje nije potreban obrazovani čitatelj. U ovome će se radu nastojati dokazati da se kriminalistički žanr ne bi trebao, niti smio, svrstavati među nižerazredne žanrove.

Središnji dio rada bavi se portretiranjem istražitelja u kriminalističkim romanima Pavla Pavličića. Na primjerima iz spomenutih triju romana prikazani su likovi Ive Remetina, Vlade Šoštarca i Luke Katića, a prikazana je i Remetina „obiteljska situacija“, odnos sa suprugom i radnim kolegama iz redakcije u kojoj radi.

Pavličićev ciklus o Ivi Remetinu obuhvaća sedamnaest romana izdanih od 1980. do 2019. godine. Analiza samo posljednjih triju romana – *Tajno ime*, *Salon za plakanje*, *Štićena osoba* – dat će nam uvid u autorovu sposobnost stvaranja likova istražitelja te na taj način prikazati Pavličića kao vještog pisca kriminalističkih romana koji vlada svim njegovim zakonitostima i iz godine u

godinu očarava svoje vjerne čitatelje novim i zanimljivim istraživačkim pustolovinama glavnih likova.

U posljednjem će se poglavlju pažnja usmjeriti na prikaz likova istražitelja u stranim književnostima, ali i u djelima nekih hrvatskih pisaca kriminalističkih romana. Cilj je, prije svega, prikazati američke i britanske istražitelje u kriminalističkim romanima autora poput Agathe Christie i Arthura Conana Doylea, a portretirat će se i istražitelji hrvatskih pisaca Marije Jurić Zagorke, Nenada Brixyja i Gorana Tribusona.

2. O kriminalističkome romanu

2.1. Kriminalistički roman i njegova obilježja

Kriminalistički je roman vrsta romana posvećena temi zločina (najčešće ubojstva) i potrage za počiniteljem (Juričić, 2010: 408). Naziva ga se još i detektivskim romanom, policijskim romanom, romanom detekcije. Već je iz definicije vidljivo da je glavni problem kriminalističkoga romana zločin – čin koji pokreće cijelu radnju i usmjerava djelovanje likova. Razlog postojanja krimića, smatra Mandić, leži u „minuti za ubojstvo“ (Mandić 2015: 23). „Minuta za ubojstvo“ je pojam koji se koristi pri objašnjavanju krimića kao romana u kojemu zločin, najčešće ubojstvo, pokreće roman, tj. njegovu radnju. Naime, doslovno je samo jedna minuta dovoljna da se u romanu dogodi ubojstvo i da radnja u njemu krene određenim tokom – ta minuta je u krimiću ključna i ona sadrži sav materijal za knjigu (Mandić 2015: 23). Kada se na prvim stranicama romana ubojstvo ne bi dogodilo, pitanje je bismo li mogli govoriti o klasičnome krimiću.

Kako bismo u nastavku mogli govoriti o temeljnim obilježjima kriminalističkoga žanra, važno je spomenuti obilježja njegove kompozicije. Mandić se, između ostaloga, osvrće i na taj aspekt kriminalističkoga romana i navodi Freemanove kompozicijske postavke koje bi trebao sadržavati svaki kriminalistički roman, a one su: 1. postavljanje problema; 2. izlaganje činjenica bitnih za iznalaženje rješenja; 3. odvijanje istrage i iznalaženje rješenja; 4. rasprava o tragovima i dokazivanje (Mandić 2015: 25). I dok Mandić, kada govori o kompoziciji kriminalističkoga romana, samo konstatira zaključke drugih autora, Stanko Lasić donosi svoje zaključke (Lasić 1973: 59). On zaključuje da kriminalistički roman ima linearno-povratnu naraciju. O čemu se točno radi, razumljivo je donekle već po samome nazivu. Naime, sve sekvence fabule teku linearno, vode u budućnost, nižu se događaji jedan za drugim onako kako su se

dogodili. Istodobno, većina se tih sekvenci vraća i na prošlost, u svoje ishodište te svoje razloge traži u prošlosti samoj. Zato taj tip romana i zovemo romanom linearno-povratne naracije. Sve je u njemu raspoređeno da „gleda“ i prema početku i prema kraju (Lasić 1973: 54).

Osim kompozicije koja predstavlja važan segment svakoga romana, pa tako i kriminalističkoga, Mandić se osvrnuo i na ostala njegova obilježja i pravila kojih bi se svaki pisac krimića trebao pridržavati. Radi se o dvadeset zapovijedi kriminalističkih romana koje je izdao poznati autor krimića i teoretičar žanra S. S. Van Dine. Neke od spomenutih dvadeset zapovijedi su: krivac mora biti otkriven nizom dedukcija, a ne slučajno; policijski roman ne postoji bez trupla; može postojati samo jedan krivac, bez obzira na broj počinjenih zločina; u policijskom romanu može biti samo jedan pravi detektiv; čitatelj i detektiv moraju imati jednake šanse u rješavanju problema (Mandić 2015: 16-17). Iako se radi o zapovijedima kojih se pisac mora pridržavati pri pisanju, čitatelj kriminalističkih romana će vrlo lako primijetiti da ih se svi ne pridržavaju. Vidimo to već na primjeru romana *Salon za plakanje* Pavla Pavličića – u nastavku rada pokazat će nam se da je to roman u kojemu nema trupla, a ujedno i dokaz da se Pavličić ne pridržava svih Van Dinovih pravila, već da ponekad improvizira svojim vlastitim zamislima i rješenjima.

Što se tiče protagonista koji se javljaju u svakom kriminalističkom romanu, tri su glavna: počinitelj (ubojica), žrtva i istražitelj/detektiv. Iako će neki smatrati da je ubojica glavna osoba u romanu jer se za njim traga i „željno ga se iščekuje“, na prvo mjesto moramo staviti detektiva. On je junak svakog kriminalističkog romana i kao takav uvijek ima svoja prepoznatljiva obilježja. Nasuprot njemu stoji ubojica, tj. zločinac koji uvijek do kraja ostaje nepoznat, a do kojeg detektiv dolazi uspješnim rješavanjem zagonetke koja se pred njega postavlja.

Kriminalistički se romani uvijek temelje na izvršenom zločinu i potragom za počiniteljem i motivima počinjenja. Taj se zločin može različito klasificirati, ovisno o tome koji se postupak provodi tijekom samog počinjenja, ali i tijekom

istrage. Radi se o sedam karakterističnih situacija na kojima se kriminalistički roman može temeljiti, a o kojima u svojoj knjizi *Principi krimića* govori Igor Mandić (2015): pretraga, špijunaža, ucjena, otmica, potjera, pustolovina i politika.

Obilježjima kriminalističkoga romana bavio se i Pavličić u svojoj knjizi *Sve što znam o krimiću* (1990). On je kroz niz kratkih poglavlja govorio o njegovim zakonitostima i pravilima bez kojih krimić ne može biti pravi krimić.

2.2. Krimiće kao trivijalni žanr

Kriminalistički se žanr od samih svojih početaka smatra *lakom* literaturom, tj. trivijalnim žanrom. Analizom trivijalne književnosti bavio se Milivoj Solar u svojoj knjizi *Laka i teška književnost* (1995). On vrlo jednostavno objašnjava srž trivijalne književnosti:

„Za trivijalnu književnost sigurno je barem jedno: to je književnost koja se piše i koja se čita na isti temeljni način kao i ona druga, prava književnost, jedino što pisci i čitatelji znaju da se radi o nečemu što nije sasvim isto nego se može bez većih teškoća, barem u najvećem broju slučajeva, tako reći na prvi pogled prepoznati.“ (Solar 1995: 73)

Naravno, Solar staje u obranu takve književnosti navodeći da ne postoje strogo odijeljena trivijalna od netrivialnih djela. Postoje trivijalni pisci i trivijalni čitatelji – trivijalni pisci su oni koji nastoje stvoriti veliku, ozbiljnu književnost, ali sve što napišu je trivijalno; trivijalni čitatelji, sve što pročitaju, razumiju samo u okvirima trivijalne književnosti. Sve je, dakako, u očima i moći pisca (pošiljatelja književnoga djela) i čitatelja (recipijenta književnoga djela).

Svrstavanje kriminalističke proze u trivijalnu književnost proizlazi iz njezine jednostavnosti, shematičnosti i šabloniziranosti. Također, smatra se da ona zbog te svoje jednostavnosti ne zahtijeva odviše obrazovana i pronicljiva čitatelja (Fumić 2015: 172) te se samim time ne može svrstati među ostale žanrove

umjetničke književnosti. Ipak, mnogi kritičari koji su stali u obranu kriminalističkoga žanra u vezi s njegovom vrijednošću, naglašavaju da se ne radi o bezazlenim tekstovima koje svatko može čitati, a pritom i shvatiti u cijelosti te protumačiti. I sam Pavličić, kako naglašava Solar, staje u obranu kriminalističkoga žanra konstatirajući da ga moramo odvojiti od šunda, odnosno od nečeg što i nije književnost u pravom smislu riječi, nego je tek „smeće“ ili „loša roba“ (Solar 2017: 92). Pavličić istovremeno priznaje da krimiće ne možemo smatrati izuzetno vrijednim djelima, a kriminalistički žanr vrijednim žanrom, ali ga isto tako niti ne možemo svrstavati u šund ili beskorisnu prozu. Mi se kao čitatelji, a ne književni kritičari, sami moramo zapitati radi li se stvarno o bezazlenim tekstovima koji ne zahtijevaju nikakav intelektualni napor. Tim se pitanjem bavi i Mateja Fumić u svome radu *Kneginja iz Petrinjske ulice – prvi hrvatski kriminalistički roman* (2015). Ona smatra kako kriminalistički roman ipak zahtijeva „sophisticirana čitatelja koji će uspjeti proniknuti i logički povezati sve premise ne bi li došao do krajnje konkulzije i otkrio glavnog negativca“ (Fumić 2015: 172).

I Mandić je svjestan nepravednog svrstavanja kriminalističkih djela u bezvrijednu literaturu. Napominje da nam je još nakon Drugoga svjetskoga rata nametnuto mišljenje da jedino rad predstavlja raj, a odmor se provodi na radnim akcijama i u zborskom pjevanju (Mandić 2015: 48). Sve što izlazi iz tih okvira smatralo se nedozvoljenim ili u najmanju ruku grešnim. Pazilo se da se preko zapadnih granica ne krijumčare krimići i ljubići, a upravo su oni snažno stupili na scenu pedesetih i šezdesetih godina, čime je nezaustavljivo krenulo osnivanje nakladničkih kuća i proširenje čitateljskih masa na sve slojeve pučanstva. Procvatom zabavne književnosti u drugoj polovici 20. stoljeća na književnu scenu dolazi niz djela klasificiranih kao krimići, ljubići, vesterni i dr. Svima im je bio cilj, kao što sam naziv „zabavna“ govori, zabaviti čitatelja, pružiti mu odmak od dotadašnje „ozbiljne“ književnosti koja je neumorno opisivala društvenu i političku stvarnost. Pojavom zabavne književnosti, mnogi su čitatelji pohrlili u

knjižare kako bi kupili romane koji će ih odmaknuti od tmurne i godinama opisivane stvarnosti u književnim djelima. I tek što su utjehu pronašli u zabavnoj književnosti, kritika im je dala do znanja da se radi o djelima vrlo niske vrijednosti te im nametala nazive poput trivijalnosti, šunda i djela niske intelektualne vrijednosti.

Unatoč borbi mnogih da se kriminalistički žanr, uz ostale žanrove zabavne književnosti, „izbaci“ iz štiva koje će čitati velik broj čitatelja, žanrovska je književnost, a time i kriminalistički roman, dosegao nezapamćene i neplanirane razmjere. I danas veliki broj čitatelja najradije poseže za zabavnom književnošću, a s obzirom da se broj aktivnih čitatelja iz godine u godinu smanjuje, treba pohvaliti i podržati barem posezanje za, ako ništa drugo, „trivijalnom“ literaturom.

2.3. Hrvatska književnost neposredno prije nastanka pravih kriminalističkih romana

Hrvatska je književnost dvadesetog stoljeća dobrim dijelom obilježena društvenom funkcijom – pisala su se i izdavala književna djela čija je primarna funkcija bila opisivanje društvene i političke zbilje. Potkraj šezdesetih godina dvadesetog stoljeća na scenu stupa grupacija mladih autora, hrvatskih fantastičara, autora rođenih između 1945. i 1950. godine (Nemec 2003: 296). Nemec u svojoj knjizi *Povijest hrvatskog romana od 1945. do 2000.* (2003) napominje da su fantastičari u hrvatskoj književnosti zatekli prozni koncept kojeg su smatrali istrošenim i zasićenim, a što je proizašlo iz niza djela koja su se godinama bavila temama iz političke i društvene stvarnosti i komentirala aktualno stanje u državi. Fantastičari su htjeli promijeniti takvo poimanje književnosti te su krenuli pisati prozna djela u kojima prevladava bijeg u irealno, u neograničene prostore mašte, ali i tematizacija mističnoga i bizarnoga (Nemec 2003: 297). Oni su naprosto htjeli

javnosti prikazati da se osim sekundarne zbilje u djelima mogu koristiti i neke druge tematike, ali i da se mogu koristiti nove pripovjedne tehnike i nove mogućnosti jezika. Neki od hrvatskih fantastičara su Goran Tribuson, Stjepan Čuić, Veljko Barbieri i Pavao Pavličić. Fantastičari su uglavnom pisali kraća prozna djela, ali su njima itekako ostavili značajan trag u hrvatskoj književnosti. Nemeč ističe kako su oni svojim proznim konceptom ponudili drukčije poimanje književnosti od onoga što je dotad vladalo na hrvatskoj književnoj pozornici (Nemeč 2003: 298) te da su se svojim izražavanjem iskustva stečenim u svijetu itekako nastojali razlikovati od dotadašnje društveno-didaktičke funkcije književnosti.

Druga je polovica sedamdesetih godina obilježena polaganim uzmicanjem fantastične proze s hrvatske književne scene, a na nju stupaju *trivijalni* žanrovi. Naime, fantastična je proza otvorila put prozi kojoj je jedan od glavnih ciljeva zabaviti čitatelja i koja će istovremeno biti namijenjena širokoj publici. Stoga se počinje javljati žanrovska proza – pornografski romani, romani detekcije, ljubici itd. Nemeč naglašava važnost fabule koja ponovno postaje nosivi element naracije i time privlači sve veći broj čitatelja. Svoje mjesto počinju nalaziti i kriminalistički romani čiji začetak u hrvatskoj književnosti valja tražiti u 1850. godini i djelu *Ubojstvo u Bermondseyu* Marka Radojčića.

2.4. Počeci kriminalističkoga romana i njegov razvoj u hrvatskoj književnosti

Početak kriminalističkoga romana općenito možemo pratiti od pojave pripovijetke *The murders in the Rue Morgue* (1841) Edgara Alana Poea. Navedenu pripovijetku mnogi književni povjesničari smatraju začetkom kriminalističke proze (Juričić 2004: 231). Samo deset godina poslije, 1851. godine, hrvatski pisac Marko Radojčić u *Obćem zagrebačkom koledaru za godinu*

1851. objavljuje *Ubojstvo u Bermondeseju* (Juričić 2004: 231). U tome se djelu po prvi put u hrvatskoj književnosti javljaju tragovi kriminalističke proze. Juričić u istome svome članku – *Povijest i poetika hrvatskog kriminalističkog romana* – naglašava da je, nažalost, nakon djela Marka Radojčića uslijedila velika praznina po pitanju nastanka kriminalističke proze u našoj književnosti. Ta praznina traje sve do 1910. godine kada Marija Jurić Zagorka objavljuje svoj roman *Kneginja iz Petrinjske ulice*. Stanko Lasić navedeni roman smatra „prvim kriminalističkim romanom feljtonskoga tipa“ (Juričić 2004: 231) .

Antonio Juričić niz je svojih djela posvetio upravo proučavanju nastanka i afirmiranja kriminalističkoga romana u hrvatskoj književnosti. Osim što navodi Marka Radojčića i Mariju Jurić Zagorku kao prve autore u čijim djelima možemo pronaći određene tragove kriminalističke proze, spominje i niz drugih poznatih autora koji su krenuli njihovim putem. Navodi kako od izdavanja Zagorkine *Kneginje iz Petrinjske ulice* pa sve do sredine 20. stoljeća ne možemo pronaći prozno djelo u kojemu bi bili vidljivi tragovi kriminalističkoga žanra. Bilo je mnogih pokušaja da se napiše kriminalistički roman, no sve je na pokušajima i ostalo (Juričić 2004: 232). Godine 1955. u sklopu tjednika *Globus* počinje izlaziti kriminalistički roman *Jednostavno umorstvo* Antuna Šoljana. Radi se o romanu koji u *Globusu* izlazi u nastavcima. Šoljana je na pisanje takve vrste romana potaknuo upravo nedostatak domaće književnosti na tom području, ali i zanimanje za same zakonitosti kriminalističkoga romana koje prije svega uključuju specifičnu kompoziciju unutar koje se zrcale odnosi među ljudima pod naročitim okolnostima umorstva (Juričić 2004: 232). Pedesetih godina svojim prvim kriminalističkim romanima javlja se i Milan Nikolić (*Prsten s ružom*, *Partija karata* i drugi).

Šezdesetih godina izlazi niz djela koja su se predstavljala kao kriminalistička, ali između njih nije bilo nikakve homogenosti, ona se nisu držala istih zakonitosti, a jedino što ih je povezivalo je motiv istrage. Radi se o djelima kao što su *Crna limuzina 58526* (1960) i *Mrtvaci ne poziraju* (1961) Ivana Raosa,

Nesuđeni vampir (1960) i *Tajna kanarinčeve krletke* (1962) Milana Nikolića, *Biografske utopljenice* (1962) i *Obrasci mržnje* (1964) Branka Belana te *Mrtvacima ulaz zabranjen* (1960) i *Hollywood protiv mene* (1964) Nenada Brixyja. Navedeni autori tako tvore prvu generaciju pisaca hrvatskih kriminalističkih romana, dok su najznačajniji predstavnici druge generacije, a ujedno i autori koji predstavljaju „razdoblje potvrđivanja hrvatskog kriminalističkog žanra“ (Juričić 2004: 234) Pavao Pavličić, Ljudevit Bauer, Goran Tribuson i spomenuti Nenad Brixy.

Osamdesete godine, naglašava Juričić, predstavljaju potpunu afirmaciju kriminalističkoga žanra u hrvatskoj književnosti:

„Pravovremenim kritičarskim reakcijama na objavljena djela, praćenjem recentnih svjetskih teorijskih i praktičnih radova, vlastitim promišljanjima žanra, pokretanjem specijaliziranih biblioteka, organiziranjem okruglih stolova stvoreni su preduvjeti kvalitetnije recepcije krimića u nas“ (Juričić 2004: 234).

Od tada pa sve do danas djeluje i naš najaktivniji i najproduktivniji pisac kriminalističke proze – Pavao Pavličić – koji neumorno, gotovo iz godine u godinu, objavljuje kriminalističke romane i svojim umijećem pisanja i stvaranja specifične radnje i likova uvijek iznova uspije zaintrigirati svoje najvjernije čitatelje. Danas se sve više autora okušava u pisanju kriminalističke proze, a s obzirom na to da mnogo mladih upravo krimiće često uzima u ruke, nije za odbaciti misao da će se u budućnosti afirmirati nove generacije pisaca hrvatske kriminalističke proze.

3. Pavao Pavličić i kriminalistički roman

3.1. O Pavlu Pavličiću

Pavao Pavličić rođen je u Vukovaru 16. kolovoza 1946. godine. Na Filozofskome je fakultetu u Zagrebu 1969. godine završio komparativnu književnost i talijanski jezik. Od 1970. do 2016. godine predavao je na Odsjeku za komparativnu književnost istog fakulteta, na kojemu je 1974. i doktorirao. Danas ga smatramo najproduktivnijim hrvatskim piscem, a to potvrđuje broj objavljenih djela koja iz godine u godinu popunjavaju police knjižnica, knjižara, ali i privatnih biblioteka Pavličićevih vjernih čitatelja.

Kao što je spomenuto, Pavličić je u književnost ušao s naraštajem hrvatskih fantastičara ili borgesovaca, kako ih naziva Branimir Donat (Kvasina 2016), a što potvrđuju njegove prve priče iz 1968. napisane u fantastičkoj maniri – *Suncokret* i *Dar govora*. Godine 1972. izdaje svoju prvu zbirku kratkih priča pod naslovom *Lađa od vode*, a čiji se naslovni tekst smatra programatskim tekstom generacije hrvatskih fantastičara. Nakon nje, uslijedila je 1975. godine druga zbirka fantastične proze, *Vilinski vatrogasci*. Već sljedeće, 1976. godine, Pavličić objavljuje zbirku *Dobri duh Zagreba* u kojoj je vidljivo napuštanje dotadašnjega modela fantastične proze te okretanje kriminalističkome žanru. Ipak, elementi se fantastičnoga javljaju i u njegovim kasnijim djelima, pogotovo u tzv. fantastičnim trilerima. Uz kriminalističku i prozu s elementima fantastike, Pavličić se iskazao i kao pisac feljtona, kriminalističkih romana za djecu, povijesnih i zavičajnih romana, memoaristike i dr. Neizbježno je spomenuti i njegov doprinos znanosti o književnosti – dvadesetak stručnih knjiga koje je objavio govore u prilog tome da se interesirao za tri znanstvene teme: metričku problematiku, stariju hrvatsku književnost i književnu genologiju. Iznimno je važno, u kontekstu ovoga rada, spomenuti njegovu knjigu *Sve što znam o krimiću* (1990) u kojoj on, kroz niz

tekstova, objašnjava zakonitosti kojih se kriminalistički roman mora držati. Zanimljiva je opaska Milivoja Solara iz njegova eseja *Što sve Pavao Pavličić zna o krimiću?*: „...posebnost je knjige kako njezina struktura i pristup građi, tako i to da autor ipak nije rekao baš sve što zna o krimiću. Nije, naime, rekao da zna pisati krimiće“ (Pavlović 2017: 91).

Nemec navodi kako su temeljna obilježja Pavličićeve proze težnja za čistoćom i jasnoćom pisma, povratak priči i pripovijedanju, posuđivanje kodova i postupaka iz popularne literature, „čišćenje“ romana od natruha psihologije, filozofije i tereta „velikih tema“, inzistiranje na vrsnoći zapleta, dinamika priče (Nemec 2003: 299). Navedena su obilježja karakteristična za sva njegova djela, pa tako i kriminalističke romane koji su još uvijek smatrani trivijalnom, drugorazrednom književnošću upravo zbog svoje jednostavnosti i prohodnosti. S druge strane, Pavličić svjestan položaja toga žanra unutar cjelokupne hrvatske književnosti, ipak smatra kako se kriminalistička proza ne bi trebala niti smjela smatrati šundom i *niskom* književnošću.

Kako bismo bolje dobili uvid u Pavličićevo viđenje novije hrvatske književnosti, ali i u način njegova pisanja, smatram nužnim spomenuti njegovo djelo *Rukoljub* (1995). *Rukoljub* je knjiga koja se sastoji od petnaest pisama upućenih ženama iz kulturnog i književnog života, a kojima se obraća s ciljem da im otkrije svoje dileme i stavove o književnosti i književnoj kritici. U kontekstu ovoga rada, u kojemu je naglasak na kriminalističkome žanru, valja spomenuti pismo Mariji Jurić Zagorki. Ono se ističe po Pavličićevom afirmiranju Zagorkina načina pisanja te sposobnosti pridobivanja čitatelja:

„Ukloniti iz djela fabulu, to je čin koji se protivi samoj prirodi proze, pa je zato dopustiv samo izuzetno i samo ponekome. Narativna književnost razlikuje se na jednoj strani od života, a na drugoj strani od ostalih oblika literature upravo po tome što pripovijeda, kao što joj i samo ime kaže: ona mora pripovijedati, drugog izbora nema. Naravno, mogu postojati i djela bez fabule, ali samo ondje gdje tradicija nudi bogat izbor različitih fabula i

različitih načina oblikovanja; na toj podlozi, izostanak fabule može imati i umjetničko značenje.“ (Pavličić 1995: 9)

U navedenom kratkome odlomku pisma Mariji Jurić Zagorki Pavličić naglasak stavlja na razmatranje važnosti fabule koja bi trebala biti nositeljica cjelokupnoga proznoga djela. Osnovni problem hrvatskoga romana Pavličić vidi u činjenici da se on desetljećima morao boriti s teškim temama – egzistencijalnim, kulturološkim, društvenim, političkim – a pri tome je fabula uvijek padala u drugi plan. Smatra kako je došlo vrijeme da se fabuli prida mnogo više pažnje, a od toga će koristiti imati, ne samo pisci i čitatelji, već i sama književnost. Stoga je u svojim proznim djelima nastojao činiti isto – fabulu staviti u prvi plan – i na taj način zadovoljiti svoje osobne norme pisanja i pružiti svoje štivo širokome čitateljstvu, u čemu je, dakako, i uspio.

3.2. Pavličićev ciklus o Ivi Remetinu

Pavao Pavličić je od 1980. do 2019. godine napisao sedamnaest kriminalističkih romana koja pripadaju u tzv. ciklus o Ivi Remetinu. To su redom: *Press* (1980), *Pjesma za rastanak* (1981), *Rakova djeca* (1988), *Pasijans* (2000), *Tužni bogataš* (2002), *Mrtva voda* (2003), *Krvnik u kući* (2004), *Zmijaska serenada* (2005), *Cvijeće na vjetru* (2007), *Žive igračke* (2009), *Stara ljubav* (2010), *Krvna veza* (2014), *Crveno pile* (2014), *Tri petka u travnju* (2015), *Tajno ime* (2015), *Salon za plakanje* (2017) i *Štićena osoba* (2019).

Navedeni ciklus romana nazivamo po glavnome liku, Ivi Remetinu, koji se pojavljuje u svih sedamnaest romana kao urednik Crne kronike u neimenovanim zagrebačkim novinama, a Pavličić ga istovremeno stavlja i u ulogu detektiva amatera koji, zajedno s policijskim inspektorom Vladom Šoštarom, istražuje ubojstva, otmice, tučnjave i sl. Kroz romane, čiji sâm nastanak obuhvaća trideset

i devet godina (od 1980. do 2019.), pratimo razvoj, starenje i mijenjanje svih likova, a o čemu će riječi biti kasnije.

U ovome će se radu analizirati tri romana Pavla Pavličića iz njegova ciklusa o Ivi Remetinu, a to su: *Tajno ime* (2015), *Salon za plakanje* (2017) i *Štićena osoba* (2019). Na temelju tih triju romana proučavat će se i analizirati likovi istražitelja, njihove osobine, postupci, vještine istraživanja, ali i odnos s drugim likovima (obitelji, prijateljima, radnim kolegama).

3.3. O romanima *Tajno ime*, *Salon za plakanje* i *Štićena osoba*

3.3.1. *Tajno ime* (2015)

Roman *Tajno ime* započinje povratkom Remetina i njegove supruge s večere s dugogodišnjim obiteljskim prijateljima. Vožnju kući poremeti im neuobičajena nesreća na križanju – naime, kolonu vozila zaustavlja mladić koji se srušio nasred kolnika, a na Remetinov automobil pada drugi mladić i ostavlja trag krvi. Kasnije se u romanu ispostavlja da je pred kolonu vozila pao pretučeni Patrik Tomičić, unuk Adama Franjića, a koji kasnije umire od zadobivenih ozljeda. Franjić je prije mnogo godina radio u redakciji s Remetinom, a ova ih problematika maloljetničkoga nasilja ponovno spaja.

Već se u petome poglavlju romana radnja dodatno komplicira ubojstvom profesora Vjekoslava Bakovića. Profesor je ubijen gušenjem na klupi u parku, a informacije iz njegova života istražiteljima zadaju veliku muku jer postoji niz mogućih razloga zbog kojih je on ubijen. Naime, Baković je bio poprilično bogat, a što Remetin i Šoštar primjećuju već po izgledu vile u kojoj živi. Nekada je davno osnovao visoko učilište čiji je bio glavni i najveći dioničar, a bio je i licencirani tumač marksizma. Imao je ljubavnicu Neru s kojom je planirao nastaviti život, ali mu se supruga u međuvremenu razboljela te je odlučio pričekati da vidi kako će

se situacija odvijati (Pavličić 2015: 59). Važno je za Bakovića naglasiti da je planirao osnivanje političke stranke zajedno s odvjetnikom Davorom Leginom. Obojica su bili „dio aparata u socijalizmu, obojica povezani s Partijom, jedan preko nastave marksizma, drugi kao javni tužilac“ (Pavličić 2015: 122).

Treće se ubojstvo u romanu događa u petnaestome poglavlju – ubijen je već spomenuti odvjetnik Davor Legin. Saznavši da je Legin nekada radio za *Studentski list*, Remetin kreće u proučavanje svih brojeva iz 60-ih godina. Pronalazi u člancima Leginovo, ali i Bakovićevo ime te shvaća da su oni bili na neki način povezani – cilj mu je otkriti na koji način i imaju li njihova ubojstva poveznicu u prošlosti.

Uz to što Remetin poveznicu između dvaju ubojstava pronalazi u *Studentskome listu*, još su neki materijalni dokazi na strani istražitelja. U dvadeset i prvome poglavlju doznajemo da su i Baković i Legin dobili pisma od nepoznatoga pošiljatelja, a u kojima ih on poziva da se pokaju i da javnosti priznaju svoje greške iz prošlosti. Također, u Leginovu uredu pronalaze i fotografiju na kojoj su Baković, Legin, Franjić i još jedna osoba. Shvaćaju da je Adam Franjić ubojica, a da je nepoznati čovjek iduća njegova žrtva.

Na kraju romana doznajemo da je Franjić pritiskao svoje nekadašnje prijatelje – Bakovića, Legina i Andriju Duića koji je trebao biti treća žrtva – da priznaju istinu o svojoj prošlosti. Kad je njihova prošlost počela izlaziti na vidjelo, vjerojatno su ubili maloljetnoga Patrika, smatra Franjić, kako bi mu se osvetili i spriječili ga u njegovu naumu.

3.3.2. *Salon za plakanje* (2017)

Dok se roman *Tajno ime* bavi istraživanjem ubojstava, *Salon za plakanje* tematizira nestanke triju žena, a kasnije će se ispostaviti da razlog njihovih nestanaka leži u zajedničkoj prošlosti. Na početku romana nestaje Zrinka

Vrbanac, nekadašnja kazališna glumica. O tome Remetina izvještava ravnatelj kazališta Fedor Stanišić. O nestanku svoje sestre Stanišića je obavijestila Eta Vrbanac i zahtijevala da se nestanak ne spominje u javnosti jer, kako vjeruje, s time se Zrinka ne bi slagala. Na idućim se stranicama romana saznaje niz važnih informacija o prošlosti Zrinke Vrbanac – u javnosti se pojavila pred sedamnaest godina, tada je glumila u HNK-u i „Gavelli“, a potom je odlučila napustiti glumu i otići u samostan na Siciliji. Razlog odlaska u samostan bila je želja za zaboravljanjem nesretne ljubavi. Nakon što je napustila samostan, na Siciliji se zadržala još neko vrijeme i radila kod uzgajivača naranči Gaetana. U Zagreb se vratila pred dvije godine jer joj se sestra Eta naglo razboljela, ali i zbog toga što su dobile veliko nasljeđe i htjela si je osigurati egzistenciju. Kako bi istražitelji dobili još informacija o nestaloj Zrinki, odlaze u stan njezine sestre Ete. Ona hoda pomoću hodalice – za što će se kasnije ispostaviti da je gluma – i njezina se soba u potpunosti razlikuje od sobe nestale Zrinke. Čudnovatost u njihovom odnosu primjećuje i njihova susjeda Lana koja kaže da ih nikada nije čula da se svađaju, nikada ih nije vidjela da zajedno izlaze iz stana i nikada sve tri zajedno nisu popile kavu. Tu se u čitatelju budi sumnja u istinitost priče i on počinje slutiti da ne postoje dvije sestre, već da se radi o jednoj osobi.

U jedanaestome poglavlju romana saznajemo da se dogodila još jedna otmica – oteta je žena po imenu Nataša Pravdić, profesorica geografije. Istražitelji iz poglavlja u poglavlje nastoje ući u trag otmičaru te saznaju informacije pomoću kojih bi mogli povezati navedene dvije otmice. Pred kraj romana dolazi do treće otmice – oteta je liječnica Stela Repuš. U razotkrivanju niza otmica u radnju ulaze različiti likovi – ravnatelj kazališta Fedor Stanišić, režiser Mislav Raspopović i drugi. I dok su Zrinka Vrbanac i Nataša Pravdić bile članice amaterskoga kazališta *Klokan*, Stela Repuš nema nikakve poveznice s kazalištem, no istražitelji saznaju da je u kazalištu glumio njezin suprug, pokojni Vjeko Sertić koji je nekada hodao sa Zrinkom, ali i s Natašom.

Upravo lik Vjeke Sertića kod istražitelja budi sumnju da su sve otete žene povezane s njim, tj. s njegovim ljubavnim avanturama. Istražitelji na kraju saznaju da je Sertić nekada davno hodao sa Zrinkom, preotela joj ga je Nataša koja mu je rodila dijete, a kasnije se oženio Stelom. Najvažnije saznanje tiče se upravo Zrinke Vrbanac – naime, Eta ne postoji, ona je preminula, a Zrinka ju je glumila kako nitko ne bi posumnjao u njezine postupke povezane s otmicama. Ona je otela Natašu Pravdić i Stelu Repuš kako bi im se osvetila jer su bile u vezi s Vjekom Sertićem, što ga je otjeralo u smrt. Zrinka je Natašu i Stelu držala u svojoj vikendici, u prostoriji u kojoj se nekada nalazio frizerski salon, a to onda objašnjava i naziv samoga romana – *salon za plakanje*.

3.3.3. Štićena osoba (2019)

U romanu *Štićena osoba* nalazimo nešto drugačiju situaciju nego u dva ranija romana. Naime, već na početku vidimo da je sam istražitelj Ivo Remetin upleten u radnju tako što stradava u vožnji. Netko mu je pokvario kočnice na automobilu i on sleti s kolnika vraćajući se od gospodina Lepušića. Šoštar, ali i čitatelji, misle da je glavna meta bio sam Remetin, no ubrzo saznajemo da je pozadina priče nešto drugačija. Uskoro na isti način stradava i Alen Zebec, direktor firme *Palunko* koja se bavi računalnim igrama. Stoga istražitelji nastoje ući u trag onome tko je pokvario kočnice na ta dva auta, ali i otkriti motive zbog kojih je to učinjeno. Obavljaju razgovore s mnogim ispitanicima, među kojima je i Zebecova supruga koja im priznaje da zna da je njezin suprug imao trinaest godina mlađu ljubavnicu. Njegova se ljubavnica zvala Lara Čižmek-Kučinić. U priču se tu upliće i Zebecov zamjenik, Ljubo Majić, koji ima dijabetes i o kojemu brinu otac Mato Majić i ujak Drago Valčić.

Naravno, tipični Pavličićev kriminalistički roman neće stati samo na jednome ubojstvu. Stoga se u trinaestome poglavlju događa drugo ubojstvo –

ubijen je Trpimir Bulić koji se otrovao plinom iz pokvarenog bojlera u skvoš klubu *Artemida*. U sljedećim se poglavljima otkriva da su sve žrtve povezane upravo s tim klubom, a ne s firmom *Palunko* kako se na početku mislilo. Uslijedilo je ispitivanje svjedoka i poznanika Trpimira Bulića kako bi se otkrili motivi za njegovo ubojstvo – istražitelji Remetin i Šoštar saznaju da je Bulić radio u javnobilježničkom uredu i da je živio s partnerom Žarkom Bilićem. Zbog toga istraga kreće u drugome smjeru – naime, vjeruju da, ako ga je ubio partner, radi se o zločinu iz strasti.

Ovaj kriminalistički roman ne staje samo na ta dva ubojstva, već se na samome kraju događa i treće – pod jureći tramvaj je gurnut Vedran Petrušić. I ovaj je Pavličićev roman prožet političkom notom – naime, u Biškopovcu stanuje tajkun Tominac koji je osnovao sportski klub *Samson*, a koji mu je služio za pranje novca. Njegov sin često radi prekršaje u prometu, no policija i sud na to ne obraćaju pažnju jer se radi o čovjeku koji sve može potplatiti. Velike je novce uplatio i redakciji koja zbog toga nikada Tominca ne spominje u svojim člancima.

Na kraju romana istražitelji saznaju zbog čega su se dogodila sva navedena ubojstva. Ubojice su Mato Majić i Drago Valčić koji ubijaju iz osvete one ljude koji su prepriječili put do uspjeha njihovom Ljubi Majiću. Naime, Ljubo Majić nikada u ničemu nije uspio biti prvi. U firmi *Palunko* je, nakon smrti Alena Zebece, na mjesto direktora došao netko drugi, a ne Zebecov zamjenik Majić. Nadalje, u klubu *Artemida* je uvijek bio potpredsjednik i nikada nije uspio doći na mjesto predsjednika, a djevojku s kojom je hodao oteo mu je Petrušić. Zbog toga Majić i Valčić odlučuju ubiti sve one koji su Ljubi stali na put. Remetin i Šoštar shvaćaju da je sljedeća posljednja potencijalna žrtva Tominac jer on postavlja sve direktore i predsjednike u važnim firmama. Roman završava pravovremenim dolaskom na mjesto sljedećega mogućeg ubojstva, Remetin i Šoštar sprječavaju da se ubojstvo dogodi, a u svojevrsnoj automobilskoj potjeri Majić i Valčić pogibaju zabijanjem u stablo.

4. Likovi istražitelja u odabranim kriminalističkim romanima Pavla Pavličića

„Hrvatsku kriminalističku književnost ne krasi ekscentrični genijalci poput Herculea Poirota ili Sherlocka Holmesa, niti grubi momci američke hard boiled škole, već detektivi koji pokazuju visok stupanj ljudskosti i običnosti. U našem krimiću ima dosta detektiva-amatera koji su se upustili u detektivske aktivnosti zbog svoje osobne strasti za rješavanjem zagonetki ili pak stjecajem okolnosti“ (Molvarec 2012).

Prethodno navedeno mišljenje iskazala je Lana Molvarec u svome članku *Detektiv kao heroj svakodnevce* (2012) i on čini samu srž ovoga proučavanja. Istražitelji koji se javljaju u romanima hrvatske kriminalističke proze mahom su obični ljudi, bez naglašenih osobina poput snage, mudrosti i poznavanja prirodnih i društvenih znanosti. Isto vrijedi i za počinitelje zločina – ubojice, otmičare i dr. – autori hrvatskih kriminalističkih romana, uz detektive koji imaju svakodnevne ljudske osobine, stvaraju i „obične“ zločince. Radi se o zločincima koji također nisu nadnaravni, njihovi su zločini donekle razumljivi, „pitomi“ (Molvarec 2011).

Poznato je da su kriminalistički romani u svojim počecima nastajali iz fascinacije znanošću, logikom i egzaktnim razmišljanjem (Pavličić 1990: 45), a zbog toga su onda i njihovi autori stvarali detektive koji u velikoj mjeri posjeduju osobine nadnaravne pameti i snage. Obje su navedene osobine imale veliko značenje i pomagale detektivima da otkriju počinitelja zločina i uđu u trag zločincu, ali i njegovim razlozima koji su doveli do samoga počinjenja. Snaga im je ponajprije bila potrebna kako bi se borili protiv zločinaca i svih onih koji su ih nastojali omesti u istrazi, a pamet im je služila pri rješavanju zagonetki koje su pred njima bile postavljene u tijeku istrage. Pavličić u svojoj knjizi *Sve što znam o krimiću* (1990) navodi da je osobina posjedovanja nadnaravne pameti bila česta kod klasičnih detektiva poput Sherlocka Holmesa i Hercula Poirota, dok je natprirodna snaga obilježavala detektive u nešto novijim krimićima, npr. onima u kojima se pojavljuje detektiv Mike Hammer čiji je autor Mickey Spillane

(Pavličić 1990: 45). S obzirom na to da su osobine snage i pameti kod detektiva u britanskoj kriminalističkoj prozi bile toliko naglašene, Pavao Pavličić im je s pravom dodijelio osobinu hiperboličnosti (Pavličić 1990: 45).

Situacija u hrvatskim kriminalističkim romanima nešto je drugačija. Istražitelje koji se javljaju kod Pavličića, Tribusona ili Zagorke ne možemo opisivati kao hiperbolične jer oni, za razliku od britanskih istražitelja, nisu niti natprirodno mudri, niti natprirodno pametni, a niti natprirodno snažni. Njih krase osobine koje su karakteristične za običnog čovjeka, npr. strah, zbunjenost i obeshrabrenost. Iako nemaju naglašene osobine kao spomenuti istražitelji, čitatelji hrvatskih kriminalističkih romana brzo otkrivaju da su detektivi poput Remetina i Šošlara ipak drugačiji od njih i da ipak posjeduju neke osobine bez kojih se ne bi mogli baviti istraživanjem zločina. Ako je po nečemu Remetin hiperboliziran, onda je to pušenje – iz romana u roman pratimo Remetina koji, i uz ostale istražitelje, puši u napetim i neizvjesnim situacijama, a što dokazuje i sljedeći citat: „...Remetin je ponudio Luku cigaretom jer je znao da će ovaj ionako posegnuti za njegovom kutijom: Luka je pušio nekakve fine i tanke, s malo nikotina, ali je svako malo tražio spas u Remetinovim ljutim i jakim pučkim cigaretama“ (Pavličić 2017: 257).

U nastavku će se rada portretirati detektivi, tj. istražitelji koji se javljaju u Pavličićevom ciklusu o Ivi Remetinu, a radi se o Ivi Remetinu, Vladi Šošlaru i Luji Katiću. Likovi su to koji se javljaju u svih sedamnaest romana ciklusa, a njihove će se osobine ovdje objasniti na temelju tri spominjanih romana: *Tajno ime* (2015), *Salon za plakanje* (2017) i *Štićena osoba* (2019).

4.1. Lik Ive Remetina

Ivo Remetin je istražitelj u svim Pavličićevim kriminalističkim romanima objavljivanim od 1980. do 2019., tj. u svim onim romanima koji pripadaju

njegovom ciklusu o Ivi Remetinu. Kroz sve te romane pratimo razvoj lika Ive Remetina, od njegovog starenja pa sve do napredovanja na poslu i učenja istraživačkih vještina. Radi se o detektivu amateru koji ustvari radi kao urednik crne kronike. Njegov primarni posao obuhvaća uređivanje, ali i pisanje i objavljivanje članaka o zločinima koji se događaju u Zagrebu, a time ulazi u situacije u kojima kao detektiv istražuje ubojstva, pljačke i otmice.

Upravo su Remetinove godine ono što dokazuje da Pavličić iz romana u roman nadograđuje Remetinov lik, tj. da vodi brigu o tome da glavni lik bude uvjerljiv i da čitatelji koji redom čitaju romane iz ciklusa, steknu povjerenje u autora, ali i lik koji se neprestano razvija pred njihovim očima. Tako je u romanu *Salon za plakanje* Remetin „u drugoj polovici pedesetih“ (Pavličić 2017: 227), a u *Štićenju osobi* mu je „šezdeseta već nadohvat ruke“ (Pavličić 2019: 5). S obzirom na to da se radi o tri najnovija romana, i sam je Remetin svjestan da je puno stariji nego na početku svoje karijere, ali se nastoji uvjeriti da posao još uvijek dobro obavlja: „A u posljednje vrijeme smetalo mu je ako bi mu se učinilo da ga netko smatra starim i otpisanim“ (Pavličić 2015: 113). Njegovo je starenje u romanu *Štićena osoba* dovedeno u vezu sa starenjem njegovog auta: „Auto je s vremenom počeo nalikovati na svojega vlasnika: bio je udaren na nekoliko mjesta, stakla su bila izgrebana, brisači su radili samo kad su bili dobre volje, nedostajala je jedna ratkapa“ (Pavličić 2019: 8). Osim što uskoro puni šezdeset godina i što ima stari auto, Remetin se i svojom odjećom klasificira kao neugledni novinar: „...Remetin se pomalo posramio što mora stati pred njega u svojim vrećastim hlačama, ofucanom sakou progorenom cigaretom i u razgaženim cipelama“ (Pavličić 2019: 104).

Kao što je već naglašeno u uvodu ovoga poglavlja, istražitelji u većini hrvatskih kriminalističkih romana nemaju nadnaravne osobine, već ih krase osobine svojstvene običnom čovjeku, a to možemo dokazati na primjeru istražitelja Ive Remetina. U svakome od navedenih romana – *Tajno ime*, *Salon za plakanje*, *Štićena osoba* – od pripovjedača saznajemo o Remetinovim osobinama

– kao što se u svakome od romana navode godine ili njegova sklonost pušenju, tako se i opisivanje istih osobina ponavlja u svakome od romana. Ipak, u svakome od romana doznajemo barem nekoliko novih osobina, a koje dolaze do izražaja zbog raznih, često nepredviđenih situacija u kojima se lik nađe.

U dvanaestome se poglavlju romana *Tajno ime* saznaju važne informacije o žrtvini životu – naime, ubijeni profesor Baković imao je ljubavnicu čija bi djeca, u slučaju njegove ženidbe, dobila Bakovićevo nasljedstvo što predstavlja problem za njegova sina iz prvoga braka. Situacija se komplicira, istražitelji nastoje ući u trag ubojici te svim dotadašnjim Remetinovim spoznajama prijeti pad u vodu. Zbog svega se toga u Remetinu javlja obeshrabrenje: „Ali, nije imao volje govoriti. Osjetio se donekle obeshrabrenim, jer se sve doimalo mnogo složenije nego prije samo pola sata“ (Pavličić 2015: 111). Već nam je osobina obeshrabrenosti koja se javlja u ovome romanu dovoljna da shvatimo kako je istražitelj hrvatskog kriminalističkog romana čovjek s prosječnim osobinama. U romanu *Salonu za plakanje* do izražaja dolazi i niz drugih prosječnih osobina koje Remetin posjeduje. Remetin je u svakome romanu konstantno obuzet dvama sferama života – poslom i obitelji – a obveze koje ga pritišću s jedne i druge strane, često tvore zbrku u njegovoj glavi. Zbog toga učestalo zaboravlja ono što mu je netko rekao: „Remetin je mrzio kad bi ga tkogod podsjetio kako često zaboravlja stvari, pa i neke posve važne“ (Pavličić 2017: 138). Iako ne voli kad mu se to napominje, i sam je svjestan svoje zaboravnosti i često sumnja u sebe, što dokazuje i citat iz romana *Štićena osoba*: „U prvi mah, Remetin je – po običaju – posumnjao u sebe: mora biti da je nešto krivo zapamtio ili zapazio, jer stvari mu sad nikako nisu štimale“ (Pavličić 2019: 32). Remetin postaje vidljivo zbunjen i šepRTLjAV kada se nađe u blizini nepoznate i zgodne žene – upravo se to dogodilo kada je u romanu *Salon za plakanje* posjetio ravnateljicu škole u kojoj je radila žrtva Nataša Pravdić: „A on se ušepRTLjAV kao balavac, i pri tome je bio čak dvostruko zbunjen. Prvo, shvatio je da njegovo nesnalaženje ima uzrok u fizičkoj prisutnosti te žene koju, eto, susreće prvi put“ (Pavličić 2017: 154). Nakon toga

se vraća kući i osjeća strah i tremu zbog toga što vjeruje da njegova žena sluti da mu se sviđa druga žena:

„Dok se uspinjao stubištem, osjećao je veliku tremu i potpunu nemoć (...) niti ju je mogao svladati, niti se mogao pripremiti za ono što ga čeka, a zbog čega ga je trema i uhvatila (...) odavno je već mislio da je prošlo ono razdoblje života kad bi se on mogao bilo čega bojati (...) nije se u toj situaciji snalazio, a od toga je i trema bila veća, a i nemoć u odnosu na tu tremu“ (Pavličić 2017: 202) .

Izdvaja se još jedna Remetinova osobina koja izlazi na vidjelo u ova tri romana, a koja se tiče njegove „običnosti“ i pripadnosti običnom puku. Radi se o mudrosti, odnosno, u Remetinu slučaju, o njezinoj odsutnosti koje je i on sam svjestan: „Nakon tolikih godina rada u novinarstvu – a uostalom i nakon tolikih godina života – Remetin se nije mogao pohvaliti nekom osobitom mudročću, pa da ga je netko zamolio da mu – recimo, u pet točaka – dade poučke za uspješno djelovanje i miran život, on jedva da bi mogao išta određeno reći“ (Pavličić 2019: 154). Sve su do sada navedene Remetinove osobine dokaz da Pavličić, kao najpoznatiji hrvatski pisac kriminalističkih romana, u svojim djelima stvara istražitelje koji su bliski običnome puku, bez nadnaravnih osobina i sposobnosti, a s kojima se čitatelj lako može poistovjetiti.

Sljedeća se skupina Remetinih osobina odnosi na njegovu ovisnost o Šoštaru. Vlado Šoštar je policijski inspektor koji vodi slučajeve „profesionalnije“ nego Remetin. Remetin se kao novinar crne kronike više oslanja na neformalne kanale putem kojih dolazi do informacija, dok se Šoštar više služi policijskim znanjem i profesionalnijim pristupom ispitanicima. S obzirom na to, Remetin se u većini slučajeva mora posavjetovati sa Šoštarom – o tome što u rubrici crne kronike smije napisati o slučaju, a najčešće o načinu ispitivanja osumnjičenih i svjedoka: „Remetinu je palo na um nekoliko pitanja što bi ih mogao postaviti tome posjetitelju, ali je dobro znao da ne smije, jer se nije konzultirao sa Šoštarom“

(Pavličić 2019: 108). O tome da je Šoštar bio glavni u vođenju slučaja, a Remetin njegov pomagač, svjedoči citat iz trećeg poglavlja *Salona za plakanje*:

„Jer, on je često pomagao Vladi Šoštaru u njegovim istragama, ali se uvijek točno znalo koje mu je mjesto: istragu je vodio policajac, a Remetin je tu bio samo podrška (a koji put i smetnja), i svagda se ponašao onako kako je Šoštar tražio. Kad je trebalo razgovarati sa svjedocima, uvijek je Šoštar bio glavni, on je mahao svojom značkom i koristio se policijskim ovlastima, dok je Remetin samo statirao“ (Pavličić 2017: 26).

Provedena analiza lika istražitelja Ive Remetina iz Pavličićevih triju romana dokazuje da se ponajprije radi o detektivu amateru koji svoj istražiteljski rad na kriminalističkim slučajevima radi uz nisku dozu profesionalnosti, a sve pod utjecajem policijskoga inspektora Vlade Šoštara, s kojim ga povezuje dugogodišnje prijateljstvo. Također, nakon provedene analize lako se uviđa da je lik Ive Remetina klasični lik hrvatske kriminalističke proze jer ga krase osobine običnoga čovjeka – zbunjenost, zabrinutost, strah, trema, loše pamćenje, niska doza mudrosti i dr.

4.2. Lik Vlade Šoštara

Kao što je spominjano, Vlado Šoštar je jedan od istražitelja koji se u Pavličićevim kriminalističkim romanima redovito javlja uz Remetina.. U tijeku ćemo analize dokazati da se također radi o tipičnom istražitelju hrvatskih krimića, a na temelju nekih osobina usporedit ćemo ga i sa suradnikom Remetinom.

Vlado Šoštar Remetinov je vršnjak – „u drugoj polovici pedesetih“ (Pavličić 2017: 277) – i nekadašnji kolega sa studija. „Visok čovjek plave kose, s naočalama za sunce, u dobro krojenom sakou i trapericama, u sportskim cipelama...“ (Pavličić 2019: 17-18). Šoštar je policajac i radi na Odjelu za krvne delikte te samim time ima vodeću ulogu u istraživanju zločina s novinarom Remetinom. Šoštar i Remetin razlikuju se po mnogo osobina i po samom pristupu

poslu.¹ Dok Remetin živi urednim životom – zna u koje vrijeme što mora obaviti – „kod Šošlara se nikad nije znalo kad jede, kad spava, kad se odmara, a kad se prepušta svojem hobiju, snimanju starinskim fotoaparatima“ (Pavličić 2017: 234). Iz navedenoga citata iščitavamo da Šošlar ima hobi – to je upravo ono što detektive hrvatskih kriminalističkih romana razlikuje od detektiva npr. iz britanske i američke kriminalističke proze. Naši istražitelji imaju, uz posao istraživanja zločina, i privatni život koji ispunjavaju obiteljske obveze, hobiji i svakodnevni problemi običnoga čovjeka. Šošlar se od Remetina razlikuje i po tome što nema obiteljski život, a niti u jednome se romanu ne spominje nitko od njegovih bližnjih. S obzirom na to, on je posvećeniji svome poslu jer mu on predstavlja jedinu svakodnevnu obvezu. Već smo prije napomenuli da su likovi istražitelja u Pavličićevim romanima uvijek po nečemu hiperbolični. Kod Remetina je to slučaj bio s pušenjem, a isto bismo mogli reći i za Šošlara. U svakome se od navedenih triju romana spominju mnogobrojne situacije u kojima oni zajedno sjede u tišini i puše. U četvrtome se poglavlju romana *Tajno ime* opisuju i cigarete te njihova „razmjena“: „Cigare su bile tanke i duge i bile su savršene, a Šošlar nije nikada htio reći odakle ih nabavlja. Osim toga postojala je i neka njihova politika u vezi s nuđenjem tih cigara, jer nije ih nudio uvijek, nego samo ponekad, a Remetin nikako nije uspijevaao ući u trag sustavu po kojem žbir to radi“ (Pavličić 2015: 33).

Vlado Šošlar je lik koji je hiperboličan po još nečemu, a to su ljubavne avanture. Naime, on je strastveni ženskar i sve vrijeme koje ne provodi na poslu, provodi sa ženama, a u svakome se od triju romana spominju njegove ljubavne avanture. Tako nam pripovjedač već na početku romana *Salon za plakanje* govori da je „Vlado Šošlar bio veliki ženskar i zanimalo ga je sve što ima veze s lijepim damama“ (Pavličić 2017: 28). Remetin je znao za većinu njegovih ljubavnih avantura, a isto je tako znao da se to odražava i na Šošlarovo raspoloženje:

¹ Usporedba Remetina i Šošlara u pristupu poslu objašnjena je u poglavlju 4.3.

„Premda se iz sadržaja njegovih riječi nije moglo mnogo razabrati, Remetin je ipak po tonu naslutio da je Vlado dobre volje, te je zaključio da tome ne može biti uzrok ništa drugo nego nekakva ljubavna pustolovina, kakve, doduše, kod Šošlara nisu bile nikakvo čudo...“ (Pavličić 2019: 24). Dok je zbog žena bio dobro raspoložen, na poslu je ponekad bio i jako loše volje, a što se onda odrazilo i na Remetina i njihovu zajedničku suradnju: „...policajac je rijetko zapadao u loša raspoloženja, ali kad bi se to dogodilo, imao je nenadmašan dar da svoju zlovolju prenese i na druge“ (Pavličić 2019: 154).

U svakome se od promatranih triju romana očituje i Šošlarova bahatost koju bismo također mogli smatrati osobinom koja je u Šošlara iznadprosječno naglašena, tj. osobinom kojom je Šošlar hiperboličan. Njegova se bahatost prije svega očituje u bijesnoj vožnji i proizvoljnom parkiranju automobila. Osim što je bahatost osobina koja se kod lika Vlade Šošlara javlja u dosta slučajeva, posebice u situacijama koje se tiču prometa, ona se može smatrati i osobinom običnoga čovjeka, a s takvim se situacijama, koje se u romanu spominju, čitatelji mogu lako poistovjetiti. Tako u svakome od triju romana nailazimo na opise Šošlarova nepropisnog parkiranja automobila i brze, neprilagođene vožnje. Na početku dvadeset i četvrtoga poglavlja romana *Salon za plakanje* uviđamo da je i pripovjedač „svjestan“ Šošlarove bahatosti: „Sastali su se s Hrastinskim kod Šošlarova auta, koji je bio parkiran nasred ceste, kako se inače ne parkira (...) inspektor kao da je računao da svi policajci u gradu, a i svi kriminalci, znaju čije je to vozilo, pa se neće usuditi da naplate kaznu ili da nešto iz auta drpe“ (Pavličić 2017: 232). Osim što nepropisno parkira svoj automobil, zlorabi svoju poziciju policajca time što smatra da mu se nitko ne usudi naplatiti kaznu. Njegovo nepropisno parkiranje se nekoliko puta spominje i u romanu *Štićena osoba* – njega ne brine njegovo parkiranje „jer on je svoj auto ostavio kako je htio, pa neka drugi gledaju što će“ (Pavličić 2019: 91). Osim nepropisnoga parkiranja, u prometu se Šošlar ističe i brzom vožnjom koju je, kako je Remetin to zaključio, karakterizirao „slalom između vozila na brznoj cesti i ulijetanje u žuto, pa i u crveno svjetlo“

(Pavličić 2015: 123). Još se po jednoj odlici Šoštar razlikuje od „običnih“ ljudi, a radi se o „sposobnosti“ poznavanja svih ulica u gradu. Osim što se po tome razlikuje od većine ljudi, time se izdiže i nad Remetinom koji se divi toj njegovoj sposobnosti – „...Remetin je opet bio u prilici da se divi njegovu poznavanju grada: kao da u glavi ima GPS, Šoštar je uvijek nepogrešivo nalazio i najzabačeniju ulicu, najmanji odvojak, najnepoznatiji prečac“ (Pavličić 2015: 125).

Još smo jednom dokazali da su likovi istražitelja u Pavličićevim kriminalističkim romanima uvijek po nečemu hiperbolični. Pavao Pavličić u svojoj je knjizi *Sve što znam o krimiću* objasnio zašto je nužno da krimić ima hiperbolične likove. Da bi se netko borio protiv zločina, koji je također hiperboličan, mora biti zločinu dorastao, a to onda znači da mora biti hiperboličan, tj. da se barem jedna njegova osobina mora izdizati iznad osobina običnoga čovjeka. I dok su autori američkih i britanskih kriminalističkih romana stvarali likove detektiva koji su hiperbolični po svojoj snazi i pameti, autori su se hrvatskih kriminalističkih romana koncentrirali na to da njihovi likovi budu barem po nečemu natprosječni, „pa će na taj način biti jednako zanimljivi kao i zločin“ (Pavličić 1990: 47).

U portretiranju lika Vlade Šoštara važno je osvrnuti se i na njegove sposobnosti koje se tiču ispitivanja svjedoka i razgovora sa svima onima koji mu pomažu u razrješenju zločina. Te su sposobnosti prije svega vezane uz njegovu taktiku postavljanja pitanja svjedocima i osumnjičenicima. Osim što je postojalo „barem dvadeset različitih načina za koje je Šoštar bio u stanju razgovarati s ispitanicima, od sasvim nježnog, do opakog“ (Pavličić 2017: 117), svoja je znanja u vezi s tim nastojao prenijeti i na Remetina koji često nije imao pojma kako da se obrati svojim ispitanicima. Remetin je bio svjestan svoga nedostatka te se u isto vrijeme divio Šoštaru što svakom svom ispitaniku može pristupiti na određeni način koji će onda zasigurno donijeti i dobre rezultate. Posjedovanjem te „sposobnosti“, Šoštar nam se još jednom nameće kao vodeća figura u istraživanju

zločina u Pavličićevim kriminalističkim romanima. Vlado Šoštar tu svoju „sposobnost“ dakako želi prenijeti i na Remetina te ga nastoji istome poučiti: „...ti si tu u svojstvu nekakvog eksperta, nemojmo se zezati. A ako si ekspert, onda se tako i ponašaj: pretvaraj se da o tim nestancima i sličnim stvarima znaš daleko više nego onaj s kim razgovaraš, pravi pametnu facu i nipošto ne otkrivaj vlastite zaključke“ (Pavličić 2017: 27-28). Osvrnimo se i na jednu situaciju iz dvanaestoga poglavlja romana *Štićena osoba* – Remetin i Šoštar nalaze se s kolegicom Alena Zebeca, Larom Čižmek-Kučinić, koja je u Milano išla potpisati poslovni ugovor. Nakon što im ona krene davati informacije o sebi i svome mjestu stanovanja, Šoštar ju prekida sljedećim riječima: „Znamo mi gdje vi stanujete (...) A Remetin je to prepoznao kao jedan od standardnih trikova: tako se kod ispitanika stvara dojam da policija znade o njemu mnogo više nego što on može i naslutiti“ (Pavličić 2019: 114). Radi se o još jednom Šoštarovom triku koji koristi u svome poslu i koji mu uvelike pomaže i u tome da razotkrije počinitelje zločina, i da sazna što više informacija od osumnjičenika i svjedoka, ali i u tome da se dokaže kao detektiv, tj. istražitelj koji ima nužne tehnike kako bi uspješno obavio posao.

4.3. Usporedba Ive Remetina i Vlade Šoštara

Više se puta u ovome radu spomenula razlika između likova Ive Remetina i Vlade Šoštara. Ona se ponajprije odnosi na profesionalnost kojom likovi pristupaju svome poslu. U ovome će se poglavlju govoriti upravo o razlici među njima koja se tiče pristupa detektivskom poslu – koncentrirat ćemo se na one situacije u trima romanima koje nam potvrđuju da se Remetin i Šoštar razlikuju po svojim sposobnostima obavljanja detektivskoga, tj. istražiteljskoga posla.

Velika se razlika između ova dva lika otkriva u romanu *Tajno ime*. Naime, u petnaestome poglavlju Remetin shvaća da istovremeno sa Šoštarom mora voditi

dvije istrage iz dvije različite sfere života. S jedne je strane ubijen tinejdžer Patrik Tomičić, a s druge profesor Vjekoslav Baković čije umorstvo ima razloge i dokaze u politici. Navedena situacija počinje brinuti Remetina jer nije sposoban voditi dvije različite istrage. S druge strane, to nimalo ne predstavlja problem policajcu Vladi Šoštaru: „Vlado može razmišljati paralelno o dvije stvari, on je za to treniran, zapravo, uvijek tako i radi“ (Pavličić 2015: 133). I dok Remetin nije sposoban „razmišljati na dva kolosijeka“ (Pavličić 2015: 133), Šoštar je navikao raditi na više istraga u isto vrijeme. Remetin je svjestan toga svog nedostatka i osjeća divljenje prema svome istražiteljskom kolegi. Isto tako, Šoštar je svjestan svojih, ali i Remetinovih mogućnosti, pa je zbog toga Remetinu uvijek olakšavao istraživanje zločina i nije ga upletao u sve ono što je on istovremeno radio: „Kad god sam s njim bio u nekoj istrazi, on je u isto vrijeme vodio još barem jednu, ako ne i dvije ili tri. Ali, sa mnom je uvijek razgovarao samo o jednoj...“ (Pavličić 2015: 133) Iz navedenoga se lako može zaključiti da se radi o paru detektiva u kojem je jedan nadmoćniji i uspješniji u svome poslu od drugoga. Također, Remetin se ovime potvrđuje kao pravi detektiv amater koji svoje osobine i „slabije“ sposobnosti istraživanja zločina zadržava u svakome Pavličićevom kriminalističkom romanu.

U istome romanu pronalazimo još jednu razliku između Šoštara i Remetina, a ona se tiče već spomenutog Šoštarovog poznavanja svih ulica u gradu. Šoštaru to gotovo u svakome romanu olakšava istragu jer ne luta ulicama, već na sam spomen ulice, zna gdje se ista nalazi. Također, mogli bismo ovo smatrati autorovom tehnikom kojom pripovjedaču olakšava pripovijedanje događaja, a da se pritom čitatelju ne objašnjavaju pojedini koraci istražiteljeva dolaska na mjesto zločina. Remetin se, iako oduvijek živi u Zagrebu, ne snalazi po ulicama i kvartovima: „Nije mogao točno procijeniti koliko će morati hodati: nalazio se na Medveščaku, a posla je imao na Novoj Vesi, a nije znao treba li da se malo vrati ili treba da krene naprijed, niti kojom poprečnom ulicom mora krenuti uzbrdo“ (Pavličić 2015: 206).

Posljednju bismo osobinu, koju ćemo spomenuti u objašnjavanju razlika između navedena dva istražitelja, mogli opisati kao karakternu – radi se o drskosti koju Šoštar posjeduje u velikoj mjeri. Već se u poglavlju u kojemu se interpretira lik Vlade Šoštara spomenula njegova bahatost, a koja se očituje npr. u situacijama s parkiranjem automobila i obijesnom vožnjom. Ovdje je riječ o njegovoj drskosti koja do izražaja dolazi u dvadeset i osmome poglavlju romana *Štićena osoba* – Remetin i Šoštar od djelatnice s recepcije firme *Palunko* žele saznati neke informacije o Ljubi Majiću. S obzirom na to da je Remetin znao kako bi trebalo razgovarati s ljudima koji su bili bliski sa žrtvom zločina, svjestan je da je i u tome puno „slabiji i nemoćniji“ u odnosu na Šoštara: „Toga časa Remetin je osjetio da je možda ipak trebao pustiti Šoštara da i dalje vodi razgovor, jer za ono što je sad morao upitati htjelo se drskosti koju on nije imao“ (Pavličić 2019: 262).

Iz svih navedenih razlika između ova dva istražitelja, ali i iz svega onoga što je o njima spomenuto u prethodnim poglavljima, lako je zaključiti kako se radi o detektivskome paru u kojemu je Šoštar puno bolji u razgovoru sa svjedocima i osumnjičenicima te kako u većini slučajeva Remetin predstavlja njegovoga pomagača koji gotovo u svim situacijama ima sporednu ulogu. I dok Šoštara obilježavaju osobine poput bahatosti i drskosti, Remetin je mirnija osoba koja uz posao novinara i uistinu amaterskog detektiva, ima i obiteljski život koji stvara pozadinu u svakome Pavličićevu romanu iz ciklusa o Ivi Remetinu.

4.4. Lik Luje Katića

Lujo Katić, zvan Luka, Remetinov je pomoćnik koji radi u redakciji Crne kronike. Katić pojavljuje se u svakome Pavličićevom kriminalističkome romanu iz ciklusa o Ivi Remetinu, no ima daleko manju ulogu u istraživanju zločina od Remetina i Šoštara, ali ga je vrijedno i važno spomenuti i objasniti njegovu važnost. Iako radi u redakciji crne kronike, Katić se nekada bavio glumom, ali je

od nje odustao. U desetome poglavlju romana *Salon za plakanje* Katić obavještava Remetina da se planira vratiti glumi jer je dobio ponudu u seriji *Zanimljivo doba*. Objašnjava mu da je „davno odustao od glume i da je bezbroj puta rekao kako joj se ne misli vraćati“ (Pavličić 2017: 95), ali da se ipak radi o ozbiljnoj prilici koju ne planira propustiti. Iako uistinu krene ponovno glumiti, već u dvadeset trećemu poglavlju istoga romana odustaje od toga. To izaziva mnoge probleme producentima serije koji su s Katićem snimili niz scena.

Osim što je za njega važno reći da se bavio glumom koja mu je jako dobro išla te da joj se konstantno nesvjesno želi vratiti, važno je napomenuti da i posao novinara crne kronike obavlja jako dobro i time pomaže svome „gazdi“ Remetinu. Tako iz romana u roman uviđamo da Katić saznaje vrlo važne informacije o osumnjičenicima i svima onima koji imaju bilo kakve veze s počinjenim zločinom. Tako u romanu *Tajno ime* saznaje i Remetinu prenosi važne informacije o ubijenome profesoru Bakoviću koji je „uvijek imao nos za ono što ide na tržištu“ (Pavličić 2015: 56), osnovao je visoko učilište koje je ustvari bilo dioničarsko društvo i Baković je cijeloga života vrtio velike novce. Naravno da takve informacije Remetinu postaju temelj za daljnje istraživanje razloga njegova ubojstva. Na početku se romana *Salon za plakanje* Katić ističe svojim istraživanjima života nestale Zrinke Vrbanac – pronalazi isječke iz novina stare sedamnaest godina, a kasnije pronalazi poveznicu između dvije otete žene – Zrinke Vrbanac i Nataše Pravdić – te tako nastoji ući u trag počinitelju: „Pa sam ja tako obavio nekoliko poziva i malo se raspitao... Ukratko, gazda, njih dvije su ti skupa bile u amaterskom kazalištu prije dvadesetak godina“ (Pavličić 2017: 201). Pronalaskom informacija o žrtvama zločina, Katić izravno sudjeluje u detektivskome radu Remetina i Šoštara te ih navodi na put pronalaska počinitelja.

Ono po čemu Katića možemo usporediti s Remetinom i Šoštaram te s većinom detektiva amatera hrvatskih kriminalističkih romana je pušenje. U većini situacija u kojima se Katić nađe sa svojim šefom Remetinom, spominju se i cigarete: „...Remetin je ponudio Luku cigaretom jer je znao da će ovaj ionako

posegnuti za njegovom kutijom: Luka je pušio nekakve fine i tanke, s malo nikotina, ali je svako malo tražio spas u Remetinovim ljutim i jakim pučkim cigaretama.“ (Pavličić 2017: 257)

Već je prije spomenuto kako Vlado Šoštar većinu svoga vremena posvećuje poslu, a da Remetinov život, uz posao, sačinjava i obitelj te da se njegova obiteljska situacija i odnos s članovima obitelji provlači kroz svaki roman. Kod Katića imamo specifičnu situaciju – u romanu *Tajno ime* saznajemo o njegovoj prošloj ljubavnoj vezi s Ninom. Sada se ponovno s njom sastaje i nastoje obnoviti svoju vezu te zbog toga Katić Remetina traži dva slobodna dana koja će s njom provesti u Malinskoj na Krku. Njegov boravak na Krku urodio je plodom i zbog toga što ondje saznaje informacije o ubijenome odvjetniku Davoru Leginu – Legin u Malinskoj posjeduje vikendicu u kojoj bi ga rijetko netko posjećivao, ali su se u zadnja tri mjeseca posjete pojačale, dolazili su mu razni ljudi vjerojatno zbog osnivanja nove stranke. Na ovaj se način Katićev privatni život, tj. njegov boravak na Krku s djevojkom Ninom, povezuje s poslom, tj. s pronalaženjem informacija o žrtvama zločina.

Osim što Remetin i Katić rade zajedno u redakciji, oni su i obiteljski prijatelji te se u romanima često opisuju zajedničke večere u Remetinu domu. U takvim situacijama u priče često ulazi i Remetinov unuk koji voli druženja s Katićem. Tako se na kraju romana *Tajno ime* opisuje igra koju oni dvoje igraju: „...unuk je stajao na dva koraka ispred Luke, pa je lopticom od zgužvanih novina pokušavao pogoditi u obruč od Katićevih ruku“ (Pavličić 2015: 275).

U svakome od triju proučavanih romana opisivan je i problem s nesanicom koji Katić ima i o kojemu ne želi govoriti s drugima. Naime, Katić je davno imao problema s alkoholizmom, a otkada se skinuo s alkohola, pati od nesanice. Remetinova supruga u cijelu priču uključuje i doktora Vinkovića koji pristaje porazgovarati s Katićem u domu Remetinih bez njegova pristanka i znanja o tome da je on ustvari pacijent. I dok u kronološki prva dva promatrana romana saznajemo o Katićevom problemu, u romanu *Štićena osoba* saznajemo da je Katić

isti riješio: „...cijenim što ste se zabrinuli i što ste čak i stručnjaka... Ali, eto, možda će vas zanimati... To je riješeno, znate. (...) Sad opet spavam“ (Pavličić 2019: 212-213).

Iako izravno ne sudjeluje u istraživanju zločina ispitivanjem osumnjičenika ili svjedoka, Lujo Katić predstavlja važnu kariku u svakome slučaju na kojemu Ivo Remetin i Vlado Šoštar rade. Svojim novinarskim istraživanjem, a koje uključuje pretraživanje davnih članaka ili rekonstruiranje fotografija, pomaže u razotkrivanju zločina i pronalasku zločinaca, a samim time postaje dio detektivskoga tima koji Pavličić gradi u svojim romanima.

4.5. Remetinov odnos s članovima obitelji i redakcije

Članovi Remetinove obitelji koji se spominju u kriminalističkim romanima Pavla Pavličića su njegova supruga, sin, snaha i unuk. Oni nisu imenovani, već su svedeni na svoje obiteljske funkcije. Obiteljske se situacije provlače kroz svaki roman i tvore jednu od narativnih linija. Osim Remetina koji u romanima predstavlja poveznicu kriminalističkih istraživanja i obiteljske svakodnevnice, nositeljem te obiteljske situacije možemo smatrati i njegovu suprugu, profesoricu hrvatskoga jezika, koja se često upliće u radnju i pokreće obiteljsku priču. Iako je Remetin većinu vremena „zauzet“ svojim novinarskim i „detektivskim“ poslom, obitelj mu predstavlja bijeg od takve svakodnevnice i oazu mira i opuštanja: „...odjednom je pomislio kako bi bilo lijepo otići u mirovnu, pa u ovo doba dana odšetati do stana sina i snahe, uzeti unuka za ruku te krenuti s njime ulicama obasjanim niskim ožujskim suncem“ (Pavličić 2019: 65). Obiteljska se priča ponekad provlači kroz roman samo u vidu zajedničkih objeda i razgovora: „Jutarnje zasjedanje – kako je Remetin zvao njihove razgovore uz doručak – imalo je svoju vedru i svoju tamnu stranu (...) Započelo je to već od trenutka kad

je urednik sjeo za okrugli stol u kuhinji i kad je supruga stavila pred njega kavu, pecivo i maslac“ (Pavličić 2019: 118).

Niz je i drugih situacija koje se događaju u kontekstu obitelji, a tiču se sinovog osnivanja tvrtke i brige za unuka. Naime, Remetinov sin planira otvoriti tvrtku s kolegom – „Akcijom su oni u posljednje vrijeme nazivali sinovo nastojanje da osnuje vlastitu tvrtku. On je inače radio u nekoj privatnoj tiskari gdje mu nije bilo loše, ali je sanjao o tome da postane svoj gazda“ (Pavličić 2015: 81). No do toga ipak ne dolazi zbog sinovog nepovjerenja u prijatelja koji mu je zatajio ključne stvari iz svoga života. Najvažniji se obiteljski trenuci ipak tiču unuka koji voli provoditi vrijeme s bakom i djedom. Tako se u romanima opisuju situacije u kojima se Remetin druži s unukom, npr. kada idu u šetnju: „Dočekao je unuka, pomogao mu da se odjene i obuče, a potom su skupa krenuli niz ulicu, držeći se za ruke...“ (Pavličić 2017: 196), ili kada mu Remetin popravlja bicikl: „...Remetin je morao doći u sinov stan, jer će baka toga dana čuvati unuka, a svakako je potrebno popraviti bicikl“ (Pavličić 2017: 264). U navedenoj situaciji popravljavanja bicikla očituje se još jedna Remetinova osobina, tj. (ne)sposobnost: „Remetin se i sam čudio kako je došlo do toga da on ispadne stručnjak za taj bicikl: inače jedva da je znao zamijeniti žarulju, a majstora je pozivao i zbog najmanjeg kvara u kući“ (Pavličić 2017: 264). Osim što voli provoditi vrijeme s bakom i djedom, unuk voli i Katića, Remetinova pomoćnika koji se često kod njih nađe na večerama: „On i Remetinov unuk, naime, bili su veliki prijatelji. Remetin nikad nije uspio razabrati kako Luka to postiže, ali već više puta se uvjerio: kad bi dječak bio loše volje, kad bi bio umoran ili imao temperaturu, Katić je uvijek nalazio načina da ga oraspoloži, čak i nasmije“ (Pavličić 2017: 264-265).

Odnos Remetina sa suprugom također je važno spomenuti. Nakon pročitana tri Pavličićeva romana, uviđamo da oni najčešće komuniciraju preko mobitela – supruga Remetina zove kada ne može umiriti unuka ili kada je doznala

ili pronašla nešto što bi mu moglo koristiti u istrazi.² Njezini pozivi u Remetinu gotovo uvijek bude strah zbog toga što je svjestan da ga supruga zove samo kada se dogodi nešto loše: „Ona pak nipošto nije imala običaj zivkati radi sitnica, nego se javljala samo onda kad je bilo nešto doista važno. I zato bi Remetin, čim bi ugledao njezin broj, osjetio kako ga prolaze trnci i kako mu ruke počinju drhtati, jer važna vijest može biti samo loša vijest“ (Pavličić 2017: 53). Važno je i vrijedno spomenuti situaciju koju pronalazimo u romanu *Salon za plakanje* – radi se o ispreplitanju istrage nestanka Zrinke Vrbanac i obiteljske svakodnevice. Naime, Remetin ide na Borovnjakov breg u nadi da će tamo pronaći Zrinku, a supruga ide s njim ne bi li pronašla vikendicu u kojoj bi se mogla održati obljetnica mature njezine generacije. Na taj se način isprepliću dvije narativne linije u romanu, a u sljedećem će se poglavlju objasniti na koji se još način supruga „upliće“ u Remetinove istrage.

Što se tiče redakcije crne kronike u kojoj Remetin radi i koju predvodi, s njime još u njoj rade spomenuti Lujo Katić i dvoje mladih novinara – Nikolina i Marko. Osim što zajedno rade, Nikolina i Marko su ljubavni par koji u romanu *Tajno ime* ima nesuglasice zbog telefonskoga poziva nepoznate djevojke koja je nazivala Marka, a koji je u Nikolini pobudio sumnju u Markovu vjernost. Naravno, takve situacije remete njihovu zajedničku suradnju i rad na tekstovima koje moraju objavljivati. Uz to, Remetin u takve situacije mora intervenirati kako bi svi zajedno mogli nastaviti raditi: „Slušajte vas dvoje. (...) hoću da prestane ovo durenje. (...) I inače se u ovoj sobi vrti previše privatnih problema, a ako mi mislite kvariti atmosferu u rubrici svaki put kad se kod kuće posvađate, to neće tako ići“ (Pavličić 2015: 171).

Osim Nikoline i Marka, a onda i Luje Katića, u redakciji radi niz novinara prema kojima Remetin ima više ili manje poštovanja. Ono što ga smeta i što ponekad narušava njegove odnose s drugima, upravo je oslovljavanje. Radi se

² O važnosti Remetinove supruge u istragama, bit će riječi u sljedećemu poglavlju.

konkretno o situaciji u petome poglavlju romana *Štićena osoba* – tridesetogodišnja pomoćnica glavnoga urednika Remetina naziva kolegom: „Poštovanje, kolega Remetin, imam za vas jednu obavijest...“ (Pavličić 2019: 42), što Remetinu jako smeta: „Remetinu je, dakako, išlo na živce da ga netko tko se još nije ni rodio kad je on već bio iskusan novinar naziva kolegom, ali tu jedva da se išta moglo učiniti“ (Pavličić 2015: 43).

Za redakciju crne kronike u kojoj Remetin radi, važno je spomenuti i manjak događaja u gradu o kojima bi njegovi kolege mogli pisati. Ukoliko se ništa značajno nije događalo, a o čemu bi se moglo pisati u rubrikama crne kronike, novinari su morali napuhavati beznačajne informacije i proširivati tekstove kako bi popunili prostore i mogli objaviti tekst u novinama. U trećemu se poglavlju romana *Salon za plakanje* spominje situacija u kojoj se žena htjela baciti sa zgrade. Nikolina i Marko tada odlaze na teren, situacija se stavila pod kontrolu, a oni su imali samo nekoliko fotografija koje su mogli objaviti. To, naravno, predstavlja problem za novinare koji nemaju dovoljno građe za članak o konkretnome slučaju što u Remetinu stvara nervozu: „...ako se ubrzo još nešto ne dogodi, trebat će te beznačajne događaje napuhavati do bezumlja, i trebat će od dopisničkih vijesti praviti prave članke s mnogo pojedinosti, da bi se nekako popunio prostor“ (Pavličić 2017: 29-30). Iako je nekoliko takvih situacija u promatrana tri romana, u *Tajnom imenu*, i to već na samome početku, događaju se dva ubojstva – Patrika Tomičića i Vjekoslava Bakovića – a upravo je to dobra vijest za novinare crne kronike: „Inače je vladala nestašica materijala, pa je trebalo sitnice napuhavati do velikih vijesti, a sad je materijala bilo toliko da se nije znalo kamo sve to strpati“ (Pavličić 2015: 52).

Navedene situacije – trzavice u odnosima između članova redakcije i razmatranje materijala o kojima će se pisati i objavljavati članci – čine okosnicu narativnih linija koje se tiču Remetinova primarnoga posla novinara. Autor je, naime, događaje vezane uz redakciju vješto uključio u cjelinu romana te na taj

način proširio događaje o kojima progovara i na ostale sfere života, a ne samo na šturo istraživanje zločina koji je u središtu radnje konkretnoga romana.

4.6. Uloga Remetinove supruge u rasvjetljavanju zločina

Žene se vrlo rijetko pojavljuju u krimićima, a ako se i pojavljuju, Mandić smatra da su „neupotrebljive“ (Mandić 2015: 123). Njihova neupotrebljivost proizlazi iz fizičkih karakteristika – naime, žene nisu kompetentne biti „goniči“ okorjelih kriminalaca – „...ona ne može upasti u gužvu koju će onda razriješiti šakama, ona ne može ni od koga na silu izvući neko priznanje, ona ne barata revolverom, ona ne vozi sportski automobil..., itd. Jedino što joj ostaje jest razmišljanje i ona specifična ženska intuicija koja mnogo toga može naslutiti iz pojedinih sitnica“ (Mandić 2015: 125). Mandić stoga smatra da žene imaju nekoliko obilježja koje ih čine izvornim detektivima, a one su: instinktivno poznavanje ljudske prirode, oštar dar zapažanja, povezivanje naoko nevažnih detalja i specifičan kratak spoj u logičkome mišljenju (Mandić 2015: 124). Upravo se po tome Remetinova supruga ističe u Pavličićevim kriminalističkim romanima. Naime, Remetin često supruzi govori o tijeku istrage koju on i Šoštar vode – „Uobičajeno je bilo da on uvijek kad se sa Šoštarom uplete u kakav slučaj izvještava svoju ženu kako stvari teku, što se otkrilo i za čim se još traga, kakvo je mišljenje sam stvorio o slučaju, a kakvo je stvorio Šoštar“ (Pavličić 2019: 119). Osim što gospođa Remetin ima metode kojima suprugu pomaže u rješavanju slučaja, Remetin se više puta uvjerio da ima i „nadnaravne“ sposobnosti, a o čemu svjedoči i citat iz drugoga poglavlja romana *Štićena osoba*:

„Jer, davno se on već uvjerio kako njegova žena ima nekakve nadnaravne sposobnosti: ne samo da točno u sekundu zna kad će se on vratiti kući, ne samo da zna da će on oboljeti još mnogo prije nego što on osjeti prve simptome, nego joj ništa od onoga što se njemu dogodi nikad nije novo:

ona uvijek zna da se nešto zbilo, i zna je li to što se zbilo dobro ili loše“ (Pavličić 2019: 18-19).

Tako u trinaestome poglavlju romana *Štićena osoba* (2019) Remetin suprugu izvještava o tome kakvo je stanje u poduzeću *Palunko*, čiji je glavni direktor Alen Zebec poginuo u automobilu kojem je netko uništio kočnice. Govori joj i kako izgledaju svjedoci Ljubo Majić, Drago Valčić i Mato Majić. Ukratko, do najsitnijih joj detalja iznosi okolnosti slučaja na kojem trenutno radi. Ne izostaje to ni u drugim romanima, *Salonu za plakanje* i *Tajnom imenu*.

Osim što joj Remetin uvijek iznosi sve pojedinosti slučaja, često joj dopusti da mu ona udijeli koji savjet koji bi, kako on vjeruje, svakako mogao biti od velike koristi. Savjeti supruge uvijek su Remetinu dobro došli, a on je i sam svjestan da njezine „primjedbe nisu uvijek vodile prema rješenju, ali su osvjetljavale stvar i pomagale da se do rješenja dođe“ (Pavličić 2019: 210). Zadržimo li se na romanu *Štićena osoba* i na istrazi koju Remetin vodi, a koja se tiče pronalaska krivca koji je pokvario kočnice i time uzrokovao smrt Alena Zebece, uočiti ćemo da supruga Remetina ponekad želi odvesti i na drugačiji put istrage. Ona smatra, u konkretnome slučaju, da se možda nije htjelo ubiti Zebece, tj. da on nije bio glavna meta, već da se htjela ljaga baciti na proizvođača automobila – no stvar se otela kontroli i Zebec je izgubio život (Pavličić 2019: 121).

Remetinova supruga posebnu ulogu dobiva u romanu *Tajno ime* (2015). Naime, u tome romanu ona izravno sudjeluje u pronalaženju informacija koje će Remetinu i Šoštaru poslužiti u pronalasku ubojice maloljetnog Patrika, a onda i profesora Bakovića i odvjetnika Legina. Profesor Baković bio je Remetinov susjed, a samim time njegova supruga zna neke informacije o njemu: „Doista, njegova je supruga znala o kvartu u kojem živi daleko više od Remetina. I, sad se njemu javljalo maglovito prisjećanje kako mu je ona nekad govorila i o ovome profesoru“ (Pavličić 2015: 43). Osim što zna informacije o profesoru Bakoviću, a koje se tiču gradnje njegove kuće u kojoj je on devedesetih godina otvorio dječji

dispanzer, ona samostalno pronalazi i informacije o odvjetniku Leginu i Patrikovom djedu Adamu Franjiću. Odvjetnika Legina netko je ubio u njegovom uredu, a istražitelji, osim što nastoje ući u trag ubojici, moraju otkriti i razloge njegova ubojstva. Remetinova supruga pronalazi informacije o njemu na internetu i prenosi ih supругu: „Rođen 1946. u Zagrebu, diplomirao pravo 1969., radio kao sudac, pa kao javni tužitelj, danas glavni dioničar odvjetničkog društva...“ (Pavličić 2015: 161) Iako pronalazak informacija na internetu o određenoj osobi ne možemo smatrati iznimnom sposobnošću istražitelja, Remetinova se supruga tim činom izravno uključuje u slučaj.

U romanu *Tajno ime* ona pronalazi informacije o Adamu Franjiću, djedu ubijenoga Patrika, za kojeg se na kraju ispostavi da je ubojica za kojim istražitelji cijelo vrijeme tragaju. Adam Franjić napisao je roman pod nazivom *Štroker*, a on govori o razočaranju. „Čovjek se razočarao u svoje prijatelje. Čim je došla prva kriza, otkrio je da su oni nešto sasvim drugo nego što je mislio da jesu“ (Pavličić 2015: 198). Na kraju će ovoga Pavličićeva romana istražitelji shvatiti zašto je Franjić pisao o temi razočaranja u vlastite prijatelje – naime, otkrit će se da je upravo on ubio profesora Bakovića i odvjetnika Legina. Remetinova je supruga pronalaskom informacija o Franjićevoj knjizi navela glavne istražitelje na važan put u razotkrivanju krivca i njegovih motiva, te se još jednom potvrdila kao prava detektivka koja svojim metodama pridonosi razrješenju zločina.

Remetinova je supruga iznimno važna u Pavličićevim romanima i zbog toga što preko nje čitatelj doznaje osnovna obilježja kriminalističkoga žanra. Naime, u svakome nas romanu pripovjedač izvještava o njezinoj strasti prema krimićima – „Gospođa Remetin bila je velika čitateljica krimića, i bio je to i glavni razlog što se nije bunila kad je njezin muž provodio dane i noći sa Šoštarom, kradući to vrijeme od nje i od obitelji“ (Pavličić 2019: 120). S druge strane, „...njezin je muž prezirao tu vrstu literature“ (Pavličić 2017: 105). I dok je gospođa Remetin voljela krimiće jer je u njima uvijek pravda pobjeđivala, Remetin je smatrao da krimići nemaju nikakve veze sa stvarnim životom. Osim

što čitatelj doznaje informacije o tome vole li ili ne vole likovi čitati krimiče, prikazuju mu se i neka pravila pisanja kriminalističkoga romana. To se prije svega odnosi na prisutnost slučaja u krimićima – „...njezina je polazna točka uvijek bila tvrdnja da u krimiću ne smije biti slučaja, nego da sve mora izgledati kao da proizlazi iz nečijega svjesnog nauma i planskog djelovanja“ (Pavličić 2019: 199). I upravo se u romanu *Štićena osoba* razmatra takav jedan slučaj – tridesetčetverogodišnji Vedran Petrušić je gurnut pod tramvaj, a Remetin i Šoštar nastoje otkriti ima li ili nema to ubojstvo veze s prethodnim ubojstvima Alena Zebeća i Trpimira Bulića: „A to što se on sinoć našao u Vukovarskoj, i to baš na biciklu, kad je s bicikla – ako je je vjerovati gospođi Novačić – netko gurnuo Petrušića pod tramvaj, to je moglo biti i posljedica čistoga slučaja. Remetin se sjeti svoje žene i njezinih priča o tome kako u krimiću ne smije biti slučaja. E pa, ovo nije krimić“ (Pavličić 2019: 233). S obzirom na to da Remetin ima drugačiju perspektivu događaja od nas čitatelja koji smo svjesni da u rukama držimo kriminalistički roman, on vjeruje da bi Petrušićeva smrt mogla biti sasvim slučajna i nepovezana s prethodnim ubojstvima. S druge strane, mi kao čitatelji znamo da se ne može raditi o slučajnom događaju koji nema nikakve veze s prethodnim događajima, već da je to „karika u lancu“ sveukupnog događanja u romanu. O prisutnosti slučaja u krimiću govorio je Pavličić u svojoj knjizi *Sve što znam o krimiću* (1990). Pavličić navodi da se u kriminalističkome romanu ništa ne smije odvijati nekontrolirano, već sve mora imati svoje uzroke i posljedice. Stoga je jedno od osnovnih pravila kriminalističkoga romana odsutnost slučaja – „Slučaj, jednostavno, nema u krimiću što tražiti“ (Pavličić 1990: 22).

U romanu *Štićena osoba* od Remetinove supruge saznajemo o još jednome pravilu kriminalističkoga žanra, a radi se o logici. U kriminalističkim se romanima sve mora voditi logikom i zdravim razumom, svaki događaj mora imati svoj uzrok i posljedicu, priča ne smije zbunjivati čitatelja i dovoditi ga u nedoumice. U trinaestome poglavlju romana, osim što nam pripovjedač ponovno govori kako je gospođa Remetin bila velika čitateljica krimića, otkriva nam i ono što je često

tvrdila svome mužu: „Tvrđila je kako je u svemu najvažnija logika, kako se ništa ne događa bez razloga i kako iza svakoga zločina stoji nekakva priča, pa je zato sva mudrost u tome da se ta priča razotkrije, a onda će se sam od sebe rasvijetliti i sam zločin“ (Pavličić 2019: 120).

Gospođa Remetin tako predstavlja važnu kariku u svim Pavličićevim kriminalističkim romanima samim time što pronalazi informacije o žrtvama ili počiniteljima, a onda i zbog toga što preko nje čitatelj saznaje o zakonitostima samoga kriminalističkoga žanra. Uvođenjem lika žene u kriminalističke romane Pavličić je dokazao kako, iako fizički „nesposobna“ da bude detektiv, žena itekako može doprinijeti razrješenju zločina svojim zaključcima i logikom.

5. Možemo li likove hrvatskih istražitelja usporediti s istražiteljima iz svjetske književnosti?

Hrvatski kriminalistički roman bliži je europskoj, tzv. socijalnoj struji krimića, a pokazuje tek neznatne sličnosti s britanskim i američkim krimićima. I dok je prva razlika koja nam se nameće njihovo poimanje zločina i važnosti potrage za zločincem, bitnu razliku čine i sami istražitelji, tj. detektivi kao glavni junaci svake kriminalističke priče.

Ono što prije svega razlikuje hrvatski od svjetskog kriminalističkog romana, poimanje je zločina. Britanski i američki krimići zločin promatraju kao individualan, a ne društveni čin. Ubojstvo ili koji drugi postupak uvijek je odgovornost jednoga lika, počinitelja zločina. Njemu nasuprot stoje detektivi kao racionalni pojedinci kojima je jedini cilj ukloniti devijantne pojedince koji ugrožavaju djelovanje sustava (Molvarec 2012). Hrvatski kriminalistički roman na zločin uglavnom gleda nešto drugačije –njegove razloge traži u prošlosti počinitelja. Naime, ubojica koji danas počini ubojstvo, zasigurno svoje motive toga čina pronalazi u prošlosti. Isto tako, razloge žrtvina umorstva treba tražiti u njezinoj bližoj ili daljoj prošlosti. Osim što se hrvatski od svjetskih kriminalističkih romana često razlikuje u poimanju zločina, najveću i najreprezentativniju razliku možemo uočiti i u likovima, njihovim osobinama i načinu njihova djelovanja.

Najpoznatiji detektiv/istražitelj svjetske književnosti zasigurno je Sherlock Holmes, lik koji je stvorio Arthur Conan Doyle i koji je u književnost ušao pričom *Grimizna studija* (Fumić 2015: 173). Sherlock Holmes glavni je protagonist Doyleovih pripovijesti koje je objedinio pod nazivom *Slučajevi Sherlocka Holmesa*. Drugi najpoznatiji detektiv svakako je Hercule Poirot, lik iz kriminalističkih romana Agathe Christie, a kojeg su čitatelji imali prilike upoznati u romanu *Tajnovita afera u Stylesu*. Ono što obilježava navedena dva istražitelja svakako su osobine poput pameti i snage. Već je u poglavlju u kojem se govori o

likovima istražitelja u Pavličićevim kriminalističkim romanima konstatirano da Holmesa i Poirota krasi osobine poput pameti i snage. Pamet i snaga njihove su najvažnije osobine koje im pomažu u istraživanju zločina, a kojima se naši detektivi, ponajprije Remetin i Šoštar, ne mogu uvijek pohvaliti. Najbolji i najvjerniji opis Sherlocka Holmesa daje Stanko Lasić:

„Njegova je soba tako neuredna da on više ne može pronaći dokumente svojih prošlih avantura; taj prividno hladni čovjek gori od strasti, njegov aristokratizam bode oči, njegov je prezir prema ženama poslovičan. Njegova je prošlost prekrivena tamom, on nikada ne govori o svom djetinjstvu. Muči ga teška melankolija koju liječi sviranjem violine, kemijskim eksperimentima, kokainom i istragama“ (Lasić 1973: 83).

Lik se Sherlocka Holmesa može pohvaliti i svojom zainteresiranošću za znanost. Naime, Pavličić (1990) u jednome poglavlju svoje knjige krimić dovodi u odnos sa znanostima. Pogledamo li na sam početak nastanka kriminalističkih romana i djela Edgara Alana Poea, uviđamo da je on svoje priče temeljio na interesu za psihologiju, medicinu i prirodne znanosti (Pavličić 1990: 130), a time se poslužio i Holmesov tvorac Arthur Conan Doyle. Sherlock Holmes, osim što se služi brojnim intelektualnim sposobnostima u razotkrivanju zločina, interesira se i za znanost, a što je vidljivo u nekim njegovim postupcima: „Holmes je, npr. hodao naokolo s povećalom u ruci, bio je u stanju razlikovati desetke raznih vrsta pepela od cigara i cigareta, a u slobodno vrijeme je, osim što se drogirao i svirao na violini, proučavao kemiju i štošta drugo“ (Pavličić 1990: 130).

Zbog svoje se intelektualne nadmoći Sherlock Holmes itekako razlikuje od likova istražitelja u Pavličićevim kriminalističkim romanima. Dok Holmes pokazuje iznimne deduktivne sposobnosti i živi u stanju boemske nesređenosti (Mrakužić 1999: 38), Ivo Remetin i Vlado Šoštar imaju osobine običnih ljudi, a često na površinu isplivavaju i njihove mane koje ih ometaju u istraživanju. Ipak, nekim se svojim hiperboliziranim osobinama izdižu iznad običnoga čovjeka i time nas uvjeravaju da je njihova funkcija istražitelja/detektiva opravdana.

Hercule Poirot također se može pohvaliti osobinama iznimne snage i pameti, a deklarira ga se i kao istražitelja koji je bliži tipu ženskoga detektiva, za razliku od Holmesa, pravog primjera muškog detektiva kojeg obilježavaju hladni intelekt, dedukcija bez udjela emocija ili intuicije (Fumić 2015: 179). Poirota obilježavaju i neke druge sposobnosti kojima on uspješno izlazi na kraj sa zločinima, a o čemu je pisao Stanko Lasić. Naime, Poirot se ponekad u hvatanju zločinaca koristi „zamkom“ – priprema svojevrstu zamku pravom ubojici, onom aktantu na kojeg nitko ne sumnja (Lasić 1973: 72). Upravo je to često obilježje kriminalističkih romana Agathe Christie, a koje se onda prenijelo i na većinu kasnijih romana – ukoliko kao čitatelj ne možete razlučiti tko bi mogao biti ubojica, posumnajte na najsimpatičniju osobu u romanu.

Istražitelji Pavličićevih kriminalističkih romana puno su bliži i sličniji istražiteljima koji se javljaju u romanima Marije Jurić Zagorke, Gorana Tribusona i Nenada Brixija. Tako je Marija Jurić Zagorka stvorila lik inspektora Šimeka koji je dakako bliži ostalim detektivima hrvatske kriminalističke proze nego onima koji se javljaju kod Agathe Christie i Arthura Conana Doylea. O inspektoru Šimeku u Zagorkinim romanima ne saznajemo mnogo, a jedini intimni podatak koji o njemu znamo je njegova ljubav prema kriminalističkim romanima, posebno Arthura Conana Doylea (Fumić 2015: 179), čime je vrlo sličan Remetinovoj supruzi koja je u Pavličićevim romanima obuzeta čitanjem krimića. Šimek je blizak Remetinu i Šoštaru izostankom nadnaravnih intelektualnih sposobnosti, a često na vidjelo isplivava njegova nesmotrenost i nespretnost. Fumić zaključuje da bi se čitatelji s inspektorom Šimekom lako mogli poistovjetiti jer se radi o modernijem tipu detektiva koji je karakterističan za tzv. realistične krimiće (Fumić 2015: 180).

„Najuspješniji proizvod domaće škole krimića“, kako ga naziva Krešimir Nemeć u svom *Leksikonu likova iz hrvatske književnosti* (2020), stvorio je autor Goran Tribuson (1948), a radi se o pronicljivom detektivu-istražitelju Nikoli Baniću. Seriju kriminalističkih romana Tribuson je započeo *Zavirivanjem* (1985),

a uslijedio je i niz drugih kriminalističkih romana u kojima je vješto oblikovao lik istražitelja Banića. Nikola Banić po mnogim osobinama podsjeća na Pavličičeve istražitelje – Vladu Šoštara i Ivu Remetina. Krešimir Nemeć opisuje ga sljedećim riječima: „On je po svemu čovjek poput nas, iz našeg susjedstva“ (Nemeć 2020: 343). Upravo ta „običnost“ približava Banića Pavličičevim istražiteljima – Banić je u svim Tribusonovim kriminalističkim romanima tvrdoglav, pomalo usporen, konzumira alkohol i opterećen je egzistencijalnim brigama. Ljubitelj je jazza u kojemu nalazi spas od tmurne svakodnevice. Osim što je svakodnevno obuzet svojim detektivskim poslom, njegov je život prožet i privatnim problemima – supruga Lidija ga napušta nakon petnaest godina braka i odvodi njihovu kćer Niku. Taj se motiv kroz Tribusonove romane provlači kao vječiti izvor Banićevih frustracija i približava ga većini detektiva iz hrvatske kriminalističke proze. S istražiteljem Remetinom možemo ga dovesti u vezu i kroz motiv starenja – kao što Remetin iz romana u roman biva sve stariji, tako i u Tribusona pratimo starenje junaka Banića. Nemeć se u tome smislu osvrće na roman *Susjed u nevolji* (2014) u kojemu je Banić umoran i bolestan, muči ga zdravlje srca zbog čega su mu ugrađena četiri stenta, a postao je i djed (Nemeć 2020: 340). U svojim je istragama također vrlo blizak Pavičićevim istražiteljima – nema razrađen plan koji bi mu pomogao u konkretnome slučaju, ne posjeduje enciklopedijsko znanje, već se radije oslanja na intuiciju. Sve te osobine, ne samo Banića, već i ostale istražitelje hrvatske kriminalističke proze, razlikuju od istražitelja poput Sherlocka Holmesa i Herculea Poirota.

Posljednji istražitelj kojeg je nužno i vrijedno spomenuti je Timothy Tatcher iz kriminalističkih romana Nenada Brixija. Brixijevi su kriminalistički romani antipodi svim do sada spomenutim romanima zbog specifičnoga postupka koji Brixij odlučuje uvesti u svoju kriminalističku prozu. Naime, Brixij se koristi parodijom i humoreskom kako bi stvorio parodičnoga junaka svojih djela – Timothyja Tatchera – detektiva kojeg odlikuju osobine poput nespretnosti i šepRTLjavosti. Radi se o svojevrsnom detektivskom antijunaku (Nemeć 2020: 461),

novinaru koji radi u lokalnom listu „Bubanj“ u fiktivnom Prenticevilleu u Americi. Da se radi o antijunaku vrlo je lako zaključiti ukoliko se Tatchera pokušava usporediti s detektivima poput Sherlocka Holmesa. Arthur Conan Doyle sagradio je detektivskoga junaka kojega je teško nadmašiti u intelektualnim sposobnostima, enciklopedijskome znanju ili uređenoj intuiciji. Edgar Allan Poe, autor kojeg smatramo začetnikom kriminalističke proze, načinio je pak detektiva Dupina koji se odlikovao nenadmašnom disciplinom mišljenja i logikom. Sve je to Nenad Brixy uzeo u obzir pri portretiranju svoga Timothyja Tatchera, samo što je sve navedene osobine izvrnuo i parodirao te na taj način dobio detektivskoga antijunaka. Tatcher se često nađe u raznim neprilikama, ponekad i sam postaje sudionik zločinačkih radnji (Nemec 2020: 462), a kada se i okuša u detektivskome poslu, rezultati njegova napora uvijek budu karikaturalni i groteskni (Nemec 2020: 462). Timothy Tatcher blizak je istražiteljima Pavličićevih kriminalističkih romana ukoliko se u obzir uzme njegova svakidašnjost i običnost. Njega, kao ni Remetina i Šoštara, ne krasi nadnaravne osobine, već osobine prosječnoga, nama bliskoga čovjeka. Nenad Brixy zaista se proslavio serijom romana o Timothyju Tatcheru, a poseban je uspjeh stekao romanom *Mrtvacima ulaz zabranjen* (1960) koji je preveden na češki, njemački i slovenski, a izlazio je i u nastavcima u dnevnim listovima te su po njemu snimljena dva filma (Nemec 2020: 463).

U ovome je poglavlju bilo važno Pavličićeve istražitelje – Ivu Remetina i Vladu Šoštara – dovesti u vezu i usporediti s ostalim detektivima iz hrvatske kriminalističke proze (inspektorom Šimekom, Nikolom Banićem i Timothyjem Tatcherom), ali i s detektivima slavni svjetskih autora (Sherlockom Holmesom i Hercuolom Poirotom). Na taj se način dobio pregled važnih lica kriminalističke proze, ali i iskazala Pavličićeva veličina i umijeće pisanja kriminalističkih romana i stvaranja likova detektiva.

6. Zaključak

U radu je provedena analiza likova istražitelja u trima kriminalističkim romanima Pavla Pavličića, *Tajno ime* (2015), *Salon za plakanje* (2017) i *Štićena osoba* (2019). Analizirane su njihove osobine, ponašanje i načini istraživanja zločina. S obzirom na to da su analizirani romani dio ciklusa o Ivi Remetinu, u njima se pojavljuju isti likovi – Ivo Remetin i njegova supruga, Vlado Šoštar i Lujo Katić. Stoga je bilo moguće pratiti njihov razvoj iz romana u roman te promjene koje proživljavaju na privatnome i profesionalnom planu.

Za teorijski dio o kriminalističkome romanu – njegova obilježja i razvoj u hrvatskoj književnosti – poslužile su knjige Stanka Lasića, Igora Mandića i Pavla Pavličića, ali i radovi Mateje Fumić i Milivoja Solara. Posebno se poglavlje u radu bavi i problematiziranjem svrstavanja kriminalističkoga romana u trivijalnu, odnosno nižerazrednu književnost. Iako se od njegova nastanka smatra da on ne zahtijeva obrazovana i koncentrirana čitatelja, prema zaključcima Milivoja Solara poimanje književnoga djela kao trivijalnoga ovisi isključivo o čitatelju te o tome na kojoj će razini shvatiti pročitano djelo.

Nakon analize istražitelja u spomenuta tri Pavličićeva romana, ti su likovi uspoređeni s najpoznatijim istražiteljima iz hrvatske i svjetske književnosti. Nakon analize i usporedbe, došlo se do zaključka kako su Pavličićevi likovi istražitelja po svojim osobinama i postupcima puno bliži istražiteljima koji se pojavljuju u kriminalističkim romanima hrvatskih autora – Gorana Tribusona, Marije Jurić Zagorke i Nenada Brixyja, nego onima koji se javljaju u romanima Arthura Conana Doylea i Agathe Christie.

Ovim se radom nastojala dokazati i Pavličićeva veličina te umijeće pisanja kriminalističkih romana. Kroz svoj je ciklus o Ivi Remetinu, koji sadržava čak sedamnaest romana, dokazalo se da se radi o autoru nenadmašivih sposobnosti oblikovanja kriminalističke radnje i likova. Posljednja tri romana koja su bila u središtu ove analize samo dokazuju da Pavličić još nije iscrpio sve svoje

mogućnosti te da njegovi vjerni čitatelji s nestrpljenjem očekuju sljedeće romane kojima će Pavličić ponovno opravdati svoje svrstavanje među najčitanije hrvatske pisce.

7. Popis literature

1. Fumić, Mateja. 2015. „Kneginja iz Petrinjske ulice – prvi hrvatski kriminalistički roman“. *Jat: časopis studenata kroatistike*, god. 1, br. 2, str. 170-182.
2. Juričić, Antonio. 2011. „Kriminalistički roman“. *Hrvatska književna enciklopedija*, ur. Velimir Visković. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, str. 408-409.
3. Juričić, Antonio. 2004. „Povijest i poetika hrvatskog kriminalističkog romana“. *Medij hrvatske književnosti 20. stoljeća: zbornik radova III. znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem*, ur. Branimir Bošnjak. Zagreb: Altagama, str. 231-238.
4. Lasić, Stanko. 1973. *Poetika kriminalističkog romana*. Zagreb: Liber.
5. Mandić, Igor. 2015. *Principi krimića: konture jednog trivijalnog žanra*. Zagreb: V.B.Z.
6. Matanović, Julijana. 2000. „Pavličić, Pavao“. *Leksikon hrvatskih pisaca*, ur. Krešimir Nemeć. Zagreb: Školska knjiga, str. 564-565.
7. Milanja, Cvjetko. 1996. *Hrvatski roman 1945.-1990.: nacrt moguće tipologije hrvatske romaneskne prakse*. Zagreb: ZZKFFZG.
8. Molvarec, Lana. 2011. „Grad i urbanitet u kriminalističkoj prozi Pavla Pavličića“. *Umjetnost riječi*, god. 55, br. 1-2, str. 33-54.
9. Mrakužić, Zlatan. 1999. „Antička tradicija i engleski detektivski roman“. *Umjetnost riječi*, god. 43, br. 1., str. 35-47.
10. Nemeć, Krešimir. 2020. *Leksikon likova iz hrvatske književnosti*. Zagreb: Ljevak.
11. Nemeć, Krešimir. 2003. *Povijest hrvatskog romana od 1945. do 2000.* Zagreb: Školska knjiga.
12. Pavličić, Pavao. 1990. *Sve što znam o krimiću*. Zagreb: Filip Višnjić.

13. Solar, Milivoj. 1995. *Laka i teška književnost: predavanja o postmodernizmu i trivijalnoj književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
14. Solar, Milivoj. 2017. „Što sve Pavao Pavličić zna o krimiću?“. *Kuća od knjiga: Zbornik radova u povodu 70. rođendana Pavla Pavličića*, ur. Cvijeta Pavlović. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, str. 91-98.
15. Žmegač, Viktor. 1976. *Književno stvaralaštvo i povijest društva*. Zagreb: Liber.

Internetski izvori:

1. Kvasina, Josip. 2016. „Pisac pozvan na pisanje“. *Kolo*, god. 2016, br. 3. URL: <https://www.matica.hr/kolo/500/pisac-pozvan-na-pisanje-26332/> (pristupano 15. listopada 2021.)
2. Molvarec, Lana. 2012. „Hrvatski krimić i njegovi junaci: Detektiv kao heroj svakodnevice“. *Vijenac*, god. 2012, br. 482. URL: <https://www.matica.hr/vijenac/482/Detektiv%20kao%20heroj%20svakodnevice/> (pristupano 27. studenoga 2021.)
3. Šarkanj, Danijela. 2017. *Suvremeni kriminalistički roman na primjerima Gorana Tribusona, Pavla Pavličića i Milorada Stojevića*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. URL: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A1757/datastream/PDF/view> (pristupano 26. studenoga 2021.)

Izvori:

1. Pavličić, Pavao. 1995. *Rukoljub: pisma slavnim ženama*. Zagreb: Slon
1. Pavličić, Pavao. 2017. *Salon za plakanje*. Zagreb: Mozaik knjiga.
2. Pavličić, Pavao. 2019. *Štićena osoba*. Zagreb: Mozaik knjiga.
3. Pavličić, Pavao. 2015. *Tajno ime*. Zagreb: Mozaik knjiga.

8. Sažetak i ključne riječi

Pavao Pavličić najpoznatiji je i najproduktivniji autor kriminalističkih romana u hrvatskoj književnosti. U radu se analiziraju likovi istražitelja iz njegovih triju najnovijih romana: *Tajno ime* (2015), *Salon za plakanje* (2017) i *Štićena osoba* (2019).

U uvodnim se poglavljima navode i analiziraju obilježja kriminalističkoga žanra te se problematizira njegovo svrstavanje u tzv. trivijalnu, tj. nižerazrednu književnost. Ukratko su opisani i počeci hrvatske kriminalističke proze te njezin razvoj sve do Pavličićeva vremena.

Dvama likovima iz analiziranih Pavličićevih krimića posvećena je posebna pozornost: uredniku crne kronike u neimenovanim zagrebačkim novinama Ivi Remetinu i policijskom inspektoru Vladi Šoštaru. Osim njih, analizirani su i likovi iz njihove neposredne blizine, a koji su imali velikoga utjecaja na njihov detektivski rad – Remetinov redakcijski pomoćnik Lujo Katić te lik Remetinove supruge. Spomenuti se likovi u posljednjem poglavlju rada uspoređuju s nekima od najpoznatijih detektiva/istražitelja u hrvatskoj i svjetskoj književnosti.

Ključne riječi: Pavao Pavličić, kriminalistički roman, lik istražitelja

9. Naslov i ključne riječi na engleskom jeziku

Title: *Detective characters in the crime novels of Pavao Pavličić*

Key words: *Pavao Pavličić, crime novel, detective character*